

WELAT

E

v pirsgirêk ji bo Tirkîyeyê pirsgirêka yekemîn e. Qedera welat jî bi vê pirsgirêkê ve girêdayî ye. Ku em bi şêweyeke demokratîk û siyasî çareser nekin, emê di bin vê pirsgirêkê de bimînin.

Di destpêkê de digotin:

"Ev jî me ye, ne zilamekî bitalûke ye. Hin tiştên ku dike jî, jî nezanîna xwe dike..."

Dema di heqê min de doz vekirin, dozger jî wisa difikirî. Heta ku min di rojnameyê de dest bi nivîsînê kir.

Min diyar kir ku tiştên ez dikim bi zanebûn dikim; wê wextê rewş guherî..

Tirsa min a destpêkê jî çi bû? Min digot; ew bi vî rengî wê di nav gel de dijminatîyê biafirînin... Û dema em li rewşa îro mêze dikin, em dibînin ku ew tirs min ne beredayî

Rûpel 8-9

**'Ne bitalûke ye
jî me ye, lê nezan e!'**

- ✓ **A. MELİK FIRAT bi sernavê "Refah û sistema derewan..." hem pergala kemalî û hem jî Partiya Refahê tevî Necmettin Erbakan dinirxîne.** Rûpel 13
- ✓ **Ji pênuşa kurdologê bi nav û deng ROGER LESCOT ê fransîz analîzeke giring der barê "Destana Memê Alan (1)" de** Rûpel 4-5
- ✓ **"Dr. Cemşid Bender: Alim û lêkolînerê bîcesaret", MİRHEM YİĞİT di vê nivîsa xwe de li ser xebatên der barê diroka kurdî de radiweste** Rûpel 7

NAVEROK

6

Zana Farqînî:
Alp Urungu kî ye?

7

Prof. Xalidî: Kêşeya kurdî bi
riya leşkerî çareser nabe

10

Salihê Kevîrbirî:
Rengê ji civakê me: Êzîdî

Ji Xwendevanan

SELAM û rêzê xwe jî xebatkarên Rôjnameya Azadiya Welat re dişînim û ji we re serkeştinê dixwazim. Daxwaziyeke min ji we heyê ku hûn cih bidin, stranên şervanan, êdî baştir dibê. Em bi Azadiya Welat zehf kêfxweş dibin û pêserbilind in. Azadiya Welat, azadiya gelê kurd e û zimanê gelê kurd e. Dîsa dibêjim ji me re serkeştin.

ŞAKIR DEVRİM

KARÊ rojnamevanî karekî herî girîng û pêwîst e di warê civakî û siyasî de. Civakeke xwedî çapemeniya neteweyî (bi şertê ku ev çapemenî têkiliyên xwe li hemberî otorîteyên şerfiraz û serbilind bi xwe ava kiribe), di warê parastina mafên xwe yên civakî, polîtîkî û neteweyî de xwedî çekê herî bilind e.

Neteweyêke bindest, mîna kurdan divê di her warî de xwedî çalakiyê têkiliyên pêşverû be. Em rojnamevaniyê, divê wekî leşkeriya enformasyonê binin ber çav. Ji ber ku civakê kurdan iro di bin şertên metîngehî de ye,

**SELAMI TURAN
DIYARBAKIR**

EZ pêşî silavên xwe yên dilgêrm û şoreşgerî ji we re dişînim. Ev du hefte bi rojname dervediket, me hemû xwendevan zehf pêşkeştin. Me di got qey hate qedexekirin, lê belê cardin derket em gelek pê dilşad û kêfxweş bûn.

Bînin di xweşiyê de.

HEWAL BIRÎNDAR

Rewşenbîr û rewşparêz

MEHMET GEMŞİZ

Em, kêsên xwende û rewşenbîr teyî hev dikin. Ev yek jî, ji pergala Tirkîyeyê tê. Rast e, her civak li gorî xweseriya xwe maneyê li terîman bar dike. Îcar ku ew terîm ji nav wê civakê derneketibe û ji derve hatibe standin.

Çelêk netewe îro xwe bi termînolojîya Rojava îfade dikin. Hem diroka xwe, hem bastûra (bûnyaya) civakê xwe, hem cihanê û hwd. Em jî wisan in.

Li vir, divê em raştiyê bibînin û li ser naveroka wan terîman baş rawestin. Yek ji wan terîman jî rewşenbîr e. Çendî peyv bi kurdî be jî li gorî peyva "entellektuel" a ewrûpî hatiye çêkirin.

Mebesta me ne analîzkirina peyvan e. ku ka ew ji kîjan hemanan hatiye pê, wateya wê ya hîmî ew e, ya mecazî ew... ji bo me wateya wê ya giştî girîng e. Em dê di şûna "entellektuel" de jî peyva rewşenbîr bi kar bînin û li ser wê fêhîna rewşenbîr bisekinin.

Rewşenbîr hişaza ye, hişê wî/wê ne di binê îpotekê de ye û serbest e. Pîvan jê re

"maf" e. Mafên demokratîk, ku ew li hemû cihanê wekî mafên jênager û tenebihur, tene pejirandin. Li qanûnên heyî bi çavekî realist dinîhêre. Jê re rawebûna (meşrûbûna) wan girîng e.

Mamoste Beşikçi di dadgeheke xwe de wiha li heyeta dadgehê deng dikir:

"Te diyê qanûn ji aliyê pênc generalî ve û te diyê ji aliyê 450 parlementerî ve hatibin çêkirin, ji bo min ew çend ne girîng e. Ji bo min a girîng rawebûna wan e."

Her wiha rewşenbîr çalak e; dirame, ramanên xwe bi her riyî derdibe. Debara wî li ser hilberîna zihniyê. Berpirs û pey-wirên wî/wê jieta bi hetayê ye. Ango he-ta dinya ava be. Ji ber ku ew mafparêz e, ji aliyê stembaran (mezlûman) e, li hember stembaran (zaliman) e. Stembar ji çî olî, neteweyî, mezhebî, rengî, nîjadî, za-yendî û hwd. dibin biha bibin û her wiha ev helwesta wî/wê ji bo stembaran jî wisan e.

Ew re rewşparêz e, ne dewletperest e,

ne qanûnperest e. Ji bo wî pîvan ne berjewendiyên kesane; dewletî, neteweyî û her wekî din e. Çawa pîvan ew bin, ew nikare bibe rewşenbîr, nikare bibe hişaza, nikare bibe demokrat, nikare bibe mafparêz. Ku wisa be, îro li Tirkîyeyê "rewşenbîr" ti qirikê ne. Vê çaxê kes nikare wan rexne bike û gazincan ji wan bike.

Pirê wan "ji bo berjewendiyên neteweyî" li şêrê qirêj dinîhêrin. Gava ku li gelşan dinîhêrin, pîvana wan ew e. Cudahiya wan ji siyasêtananan nîn e. Îro siyasêtananan tirk hema bibêjin tev rewşparêz in, aligirê berdewamiya rewşa heyî ne, lewma statukoperest in.

Digel van yekan, rewşenbîr ne wisan e; şoreşger e, di tojeva wî de guherîn û dagerîn her tim hene. Ew wijdanê civakê ye, sînor û çeper li pêşiya wî/wê nîn in. Sînorê hêza xeyalî ya demokratîk pir fireh e.

Çawa ku ji nav civakan zû bi zû pêşawa (lîder) ranabin, rewşenbîr jî ranabin. Ji lew re rewşenbîrî ne karê her kesî ye û her kes jî nikare bibe rewşenbîr.

Li dawiyê em vê jî bibêjin. Ew ne xwedî agahî ye, zanîn û agahiyan hil-diberîne û wan dixê xizmeta mirovahiyê. Ji ber ku têkoşer e, ji ber ku ew cihanî ye.

Supay Iran deçêt Başûrê Kurdistanewe

BEKIR BAHÖZ

W a diyar e êdî çarenûs wa dexwazêt ke gelî kurd hemîşe le şer û mafosî û pêkdadan bê beş nebêt.

Eweta diway hêrişê yek le diwa yek-kanî supay dagirkerî turkî bo ser başûrî Kurdistan; em çar supay welatêkî tîrî hawsê be çek û cibexaney qursewe hêriş debate ser xakî başûrî Kurdistan.

Be pêy ew hewalney ke hoyekani fageyandin bilawîyan kirdewê, le diwa heftey mangî gelawêj da, nizîkey sê hezar serbazî ser be supay Iran û 200 maşên serbazî hêrişekîyan bo ser baregakanî Hizbî Dimûkratî Kurdistanî. Iran le nawçekanî jêr deselatî hêzekanî Yekêti Nîştîmanî Kurdistan dest pê kirdiwe.

Supay Iran lem hêrişê da rû be rûy hiç kam le hêzekanî başûrî Kurdistan nebowe, helbete şerî birakujî Yekêti Nîştîmanî Kurdistan (YNK) û Partî Dimûkratî Kurdistan (PKD), siyasêti derewey layene kurdiyekanî başûrî Kurdistanî hênde lawaz kirdiwe ke hiç kamîyan natwanin helwestêkî azayane û

Her ler bereyewe lêpisirawanî Iran rayangeyand ke YNK yan agadar kirdotewe ke lemew diwa supay Iranîş wekû supay Turkiya bo arezûy xoy û çî katê bixwazêt hêriş debate ser başûrî Kurdistan.

biwêrane dij be hêze derekî û herêmi-yekekan nişan biden.

Hêzekanî supay Iran hêr wekû ewey le welatî xoyan da hels û kewt biken, awaş be asanî sinûrî başûriyan beband û le Silêmanî û Koysincaq û çend şiwênêkî tir-bine û bargeyan lê xist û kewtîne pelamardanî baregakanî Hizbî Dimûkratî Kurdistanî Iran û xelkanî sivil û bêçek. Supay Iran be çawî xelkî başûr û hêze siyasîyekanewe destî kird be tevkûjî xelkî bêçek sûtandinî mal û haliyan.

Lêpisirawanî Iran hoy hêrişekê be ewe paşaw dedenewe ke giwaye desteyek le pêşmergekanî Hizbî naw biraw hêrişyan birdote ser serbazgâyekî supay Iranî le naw cergey rojhelatî Kurdistan da. Belam le rastî da û be pêy boçûnî zorbey çawdêre siyasîyekan, Iran dexwazêt be hêriş kirdinî lew core bo layene kurdiyekanî başûrî Kurdistan û bo Amerika û rojawaşî biselmênêt ke

ew temha welatêk e ke detwanêt be arezûy xoy yarî be çarenûsî gelî kurd parçeyey Kurdistan bikat.

Her ler bereyewe lêpisirawanî Iran rayangeyand ke YNK yan agadar kirdotewe ke lemew diwa supay Iranîş wekû supay Turkiya bo arezûy xoy û çî katê bixwazêt hêriş debate ser başûrî Kurdistan.

Her dû layene deselatdarekey başûrî Kurdistan, YNK û PDK îş le birî ewey dij be hêrişekî supay Iran rabiwestin û rê neden hêze derekiyekan serbexoy xakî Kurdistan pê şel biken, destîyan kird be tawanbar kirdinî ye û her yekeyan hewlî da tawaneke bixate estoy ewî tir.

Eger seranî kurd çaw be siyasêti heley xoyan da negêrinewe, ewa bêgûman başûrî Kurdistan debêt be gorepanî cirîdbazî hêzekanî supay Turk û Iran û eweşî lew nêwane da ziyani pê degat, tenya gelî kurd e.

KURDÊN metropolan ji bo parastina hebûna xwe, xwe bi rêxistin dikin. Yek ji van jî Zel-Der e. Ew sazîya gundiyên Zêxedêra (Saribaşak) navçeya Depa (Karakoçan) Xarplê ye. Komele, di 28'ê tirmehê de li Taxa Yakacîka navçeya Kartalê vebû.

Serokê Komeleyê Doğan Uluç da xuyakirin ku nîfûsa Zêxedêrê ya li metropolê gihîştîye 2000'î û dixwazin ku ji kurdîtiya xwe, ji rastiya gelê xwe veneqetin. Uluç wiha dom kir: "Ji bo ku biyanîya bajarê mezin û jiyana qirêj li me tesîreke ne xweş neke û zarokeyn me ji çand û hunera xwe haydar bibin, me ev komele ava kir."

MAYÎNA Hêza Çakûç hate dirêjkirin. Partiya Refahê heta nehatibû îktidarê, li dijî Hêza Çakûç bû, lê dema hate îktidarê, bédîltîya Amerîkayê nekir; ji bo ku destûra Hêza Çakûç ji meclîsê bîstîne, Erbakan çî ji destê wî hat kir.

Roja 29'ê tirmehê li ser Hêza Çakûç danîşîn çêbû. Mebûsên ANAP'ê tevî danîşîna ji bo Hêza Çakûç nebûn. CHP, DSP û BBP li dijî Hêza Çakûç derketin û di eleniya wê de ray dan, lê bi raya parlementerên DYP û Refahê raya meclîsê hate standin. Erbakan li ser vê yekê da xuyakirin ku li gorî feyde û berjewendiyên Tirkiyeyê biryar dane.

NÛÇE

Komîteya Çavdêriyê kete dû neheqîyan

DIK

Riya DGM'ê ji me re dixuye

Dozgerê Dadgeha Ewlekariya Dewletê (DGM) ya Stenbolê, der heqê me de daxwaz dike ku dozê weke. Di hejmara me ya 21'an de nûçeyek li ser girtina nûnerê ERNK'a Ewrûpayê yê berê Kani Yılmaz heye.

Nivîs ji aliyê keseke îngiliz, Louis Claire ve hatibû amadekirin. Tê de li ser girtina Kani Yılmaz rawestibû û edaleta îngiliz û helwesta hikûmeta îngiliz a der barê meseleya kurdan de şîrove kiribû.

Jixwe tê zanîn ku dema Yılmaz çûbû Îngiltereyê hatibû girtin, bi hinceta ku ew ji ewletiya neteweyî re talûke bûye.

Dozger di 29'ê tirmehê de der heqê wê nivîsê de îfadeya Berpirsê Karên Nivîsaran ê rojnameya me, Düzgün Deniz stand.

Dozgeriya Dadgeha Ewlekariya Dewletê niha der barê nivîsê de tahkikat dike. Bi ihtimaleke mezin wê ji ber wê nivîsê doz bê vekirin. Ji ber ku qedera çapemeniya demokrat her tim li gori rewşa germbûna siyasî ve girêdayî ne.

Ji bo me yê girîng rast gotin e; amanc ew e ku Azadiya Welat tu car ji wê yekê dûr nekeve û xurt bimîne û her bi dî rastîyan bikeve.

Armanca dewletê ew bû ku bi tewra guhnedanê wisa bike ku girtî dev ji rojiya mirinê berdin û bi paş ve gav biavêjin, lê belê bibiryarbûna girtiyan dewletê bi paş ve gav avêt û daxwazên girtiyan pejirandin.

Di girtîgehan de, rojiya mirinê ya ku bû sedema mirina 12 girtiyan, bi têkilîdanîna heyetekê ku ji ebûqat û nivîskaran pêk hatibû, di 27'ê Tirmeha 1996'an de xelas bû. Demeka dirêj bû ku girtiyan gelek girtîgehan ketibûn greva birçibûnê, lê dî re jî, hin ji wan girtiyan grevê vegehandin rojiya mirinê. Di rojiya mirinê de, ya ku 69 rojan dewam kiribû; 11 girtî, piştî ku di navbera heyet û girtiyan de peyman çêbû, girtiyek jî di riya nexweşxaneyê de can dan.

Aygün Uğur (63.), A.Berdan Kerimgiller (65.), İlginç Özkeskin (66.), Hüseyin Demircioğlu (67.), Ali Ayata (67.), Müjdat Yanat (67.), Tahsin Yılmaz (68.), Ayçe İdil Erkmen (68.), Osman Akgün (69.), Hicabi Küçük (69.), Yemliha Kaya (69.), Hayati Can (69.).

Rewşa hin girtiyan ku vêga di nexweşxaneyan de radizên, zêde nebaş e, heta çend kes ji wan hê jî li ber mirinê ne.

Vê koalîsyonê ya ku ji Refah û Doğru-Yolê ava bû, hat nehat pêşî imzeya xwe avête binê vê qetlîamê. Girtî, ji bo ku mafên xwe yên insanî bi dest bixin, ketibûn rojiya mirinê, lê bi taybetî ji ber tewra Wezîrê Edaletê Şevket Kazan, di dawîya vê rojiya mirinê de 12 miriyên girtiyan ji girtîgehan derketin. Tewreke bi vî rengî di dema darbeya 12'ê rezberê de jî nehatibû dîtin.

Partiya Refahê, beriya ku were ser kar, her dem ji mafên insanî û ji çareserîya pirsgrêkan behs dikir. Pêşî Erbakan, dî re jî giregirên wî her tim rexne dianîn li vî sistemê. Bi taybetî di vî rojiya mirinê de, ji tewra Wezîrê Edaletê Şevket Kazan eşkere bû ku, tu cudayetiya Refahê ji partiyên din nîn e.

Partiya Refahê ku xwe di bin perdeya misilmantîyê de vedîşart, bi devê Kazan,

politikaya xwe baş nîşan da. Beriya ku di girtîgehan de insan bimirin, Kazan digot: "Ez bawer nakim ku insan ji birçinan bimirin... Vêga xwarin depo kirine li ba xwe... Rêxistinên wan emir dane kadroyên xwe ji bo ku bimirin, girtî ne bi îfadeya xwe hereket dikin... Em gawekê bi paş ve navêjin" û hwd. Baş tê zanîn ku Wezîrê Edaletê Kazan piştî ku bi MGK'ê re rûnişt, li gorî tewra dewletê ya kevnare dîtinên xwe da diyarkirin û çavên xwe ji vî qetlîamê re girt. Di dawiyê de jî bi vî tewrê bû sebaba mirina 12 girtiyan şoreşger.

Armanca dewletê ew bû ku bi tewra guhnedanê wisa bike ku girtî dev ji rojiya mirinê berdin û bi paş ve gav biavêjin, lê belê bibiryarbûna girtiyan dewletê bi paş ve gav avêt û daxwazên girtiyan pejirandin.

Di 27'ê Tirmeha 1996'an de, di navbera girtî û heyetekê de ku ji ebûqat û nivîskaran pêk hatibû, saet li dora 23.00'an peymanek hate çêkirin. Dî re navê vî heyetê danîn Komîteya Çavdêriya Girtîgehan. Di vî heyetê de nivîskarên mîna Yaşar Kemal, Zülfü Livaneli, ji ÖDP'ê Gençay Gürsoy, Ebûqat Eşber Yağmurdereli, ji CHP'ê Ercan Karakaş, ji İHD'ê Ercan Kanar û ji ÇHD'ê jî Ebûqat Mustafa Üçdere cih girtin. Piştî ku di navbera wê heyetê û girtiyan de lihevhatin çêbû, rojiya mirinê hate qedandin.

Piştî ku daxwazên girtiyan bi peymanê hat qebûlîkirin û rojiya mirinê hat xelaskirin, Şevket Kazan diyar kir ku peymanek bi vî rengî nehatiye çêkirin û girtî ji tirsê xwe livbaziya xwe dane sekinandin. Tê

zanîn ku Şevket Kazan heta rojiya mirinê xelas bibe gelek caran bi gotinên ne rast, xwestibû raya giştî bixapîne, lê her xeberdana wî ji aliyê ebûqat û kesên xwedî agahiyan ve hate derewinkirin.

Li gorî agahiyan ku gihîştin destên me, piştî peymanê qedandina rojiya mirinê, girtiyan ku di rojiya mirinê de bûn di nexweşxaneyan de tedawiye dibînin û li gorî daxwazên girtiyan jî, ji Girtîgeha Eskişehirê girtiyan siyasî divê sewkî girtîgehên din bibin. Her çiqas di çapemeniya tirk de zêde cih negirtîbe jî, beriya ku rojiya mirinê xelas bibe, gelek kes û saziyan biyan dewleta tirk protesto kirin. Bi taybetî ji Parlemantoya Ewrûpayê gelek mebûs, name û faks şandin ji giregirên dewleta tirk re.

Di 31'ê Tirmehê de jî civînek li Komeleya Mafên Mirovan bi beşdariya gelek kesan li dar ket. Di dawîya civînê de Yaşar Kemal bû Serokê Komîteya Çavdêriya Girtîgehan, Ercan Kanar bû Cîgirê Serok û di heyeta birêvebirinê de jî Eşber Yağmurdereli, Mustafa Üçdere û Mihrîban Kırdök cih girtin. Di dawîya civînê de hat xuyakirin ku, wê ev komîte:

- bibe takîpkarê peymanê ya ku di dawîya rojiya mirinê de çêbûbû
- ji bo ku jiyana girtiyan baş bibe di girtîgehan de çî pirsgrêk derkevin ji bo çareseriyê bixebite
- wê lê bixebite ku sebabên ku bûne sedema greva birçibûnê ya di girtîgehên Mereş, Erzirom û Bandirmayê de ku hê jî dewam dike, ji holê rake.

AYNUR BOZKURT

Destana Memê Alan (1)

Roger Lescot, kurdologê bi nav û deng, ev nivîsa li jêrê ji bo pêşgotina Memê Alan nivîsibû, ku wî bi xwe destana Memê Alan ji devê bîst dengbêjan guhdarî kiribû û pişt re ew weşandibû. Weşanxaneya Avesta lê dixebite ku Memê Alan di demeke pir nêzik de ji nû ve çap bike. Em vê pêşgotina ku ji aliyê MAZHAR GÛNBAT ve ji fransîzî li kurmançî hatiye wergerandin, bi hin sererastkirinan pêşkêş dikin.

***

Destana Memê Alan ji bo kurdan xwedî nirxekî neteweyî ye. Ji çiyayê kurd (kurddaxî) ta bigihêje Deryaçeya Urîmîyeyê kesek tune ku, baş an xerab, qet nebe çend rêzan ji vê destanê nizanibe bistirê. Nav û deng û tesîra destana Memê Alan di ser tixûbên Kurdistanê re jî pêl daye. Guhertoyeke vê destanê bi ermenî jî heye ku analîza wê ji hêla F. Macler hatiye kirin.

Tenê li herêmên ku zaravayên din ên kurdî (zaza, baba kurdî) tîn axaftin, ev efsane belav nebûye. Bi taybetî û ji ber egerên prestîjê, mirekên Botan vegotin û belavkirina destana Memê Alan li tebaya xwe qedexe kiribûn. Divê neyê ji bîr kirin ku, Mîr Ezînê Cizîrî di çîroka Mem de mirovekî zêde ne şîrîn e. Ji ber

vê yekê, di roja me de botanî hindik şaş namînin dema ku yek ji çêlikên Bedirxaniyan, Mîr Celadet li ber wan digere da ku vê destanê jê re bistirên.

Di sedsala 17. de, dema ku Ehmedê Xanî hewl da ku bi nivîsandina berhemekê xwerû bi kurdî, kurmançiya xwe ya zîmkarî derfîne sewiyeya zîmanekî wêjeyî, hingê wek babet, çîroka Memê Alan hilbijart. Di gel vê yekê, dema mesnewiya Xanî hate weşandin, her çendî dengê mezînan jî veda, wê tu caran cihê çîroka Memê Alan a gelêrî negirt ku bi saya dengbêjê nexwende li her der belav bûbû.

Di vê rewşê de, du destanên serbixwe derdikevin pêşya me; hem ji aliyê awîr, şewe û hem jî carinan ji aliyê naverokê ve du destanên gelek ji hev cihê; Memê Alan a çîrokbêjan û Mem û Zîna Xanî.

Efsaneya Memê Alan ji mêj ve ji hêla ewrûpiyan ve tî zanîn. Hê di 1890'an de A. Socin guhertoya pêşî amade kiribû. Di pey wî re jî, A. Von Le Coq (1903), Oscar Mann (1906-9) û Hugo Makas (1926) gelek guhertoyên (versiyonên) din ên Memê Alan derxistin holê. Dawî, li Êrîwanê pirtûkek hate weşandin ku tî de sê guhertoyên din hatibûn komkirin.

Tevî vê yekê, dema em weşanên ku

Piştî Siyamendê Silivî, Memê Alan destana kurdî ya yekane ye ku muhteşemî tî de xwedî roleke mezînan e û mîrî ra wê jî ne dîrokî, lê bi temamî efsaneyî ye. Dema li naverokê çîroka baş tî mêzekirin, gelek pîrs di serê mirov de çêdibin û piraniya wan jî bêbersiv dimînin, qet nebe bi van belgeyên ku ta niha hatine bidestxistin.

li jorê navên wan diborin, dikin bin berçavka lêkolînê, dibînin ku yek ji wan bi tenê jî, ne li gorî dil e. Helbesta Socin zêde kurt e û gelek kêmasiyên wê hene. Heçî H. Makas ji devê yekê Mêrdînî berhema xwe amade kiriye û ev guherto jî kurtiyeke xerab e. Her sê guhertoyên di Antolojiya Êrîwanê de cih digirin, ji aliyê ermenîyan ve hatine berhevkirin û zîmanê wan ne xweş e. Ya herî hevîrtî berhevoka O. Mann e, ku di Mundart Der Mukrî Kurden de ye. Lê belê, di vê de jî, kêmasî pir in. Bidestxistina teksteke baş a efsaneyê kurdî, karekî gelek hesas e. Hunera dengbêj li ber hilweşînê ye.

Ew ên ku îro vî navî li xwe dikin, amatorên dengbêjiyê ne. Yanê çu eleqeya wan tune bi wan kesan re ku dengbêjî ji bo wan meslekek bû û bi xwe di bin xîzmeta mîr an jî serokeşîrê de bûn. Ev dengbêjên ku heta berî demeke nêzik jî hebûn, piraniya destan û stranên kurdî ji ber dizanibûn, di ser re jî eger car caran hin gotin nehatana bîra wan, xwedî wê qebiliyetê bûn ku, tavilê gotinên nû biafirînin.

Min Memê Alan ji nêzikî bîst dengbêjan guhdarî kiriye. Piraniya wan destana Memê Alan bi tevahî nedizanîn. Çend kesan ji wan, cara duyemîn, tiştê ku berê ji bîr dikirin, wek pexşan (nesîr) vedigotin. Lê kesî ji wan nedikarî bi tevayî û bêkêmasî guhertoyeke destanê bîne zîman. Yekane çareya bidestxistina guhertoyeke biserûber û neşikestî, ew bû ku, ji gelek guhertoyan, yekê nû ya tîkel bihata pêkanîn. Tiştê min kir jî, ew bû.

Min destana Memê Alan a ku ji hêla Miço ve dihate strandin, kir bîngê ji berhevoka xwe re. Jixwe Celadet Bedirxan jî alîgirê vê yekê bû. Min wekî guhertoya alîkar ji ya Sebrî sîd girt (istifade kir). Min paragrafa li ser listîka Sêtrincê ku tu kes baş nizane, ji dostekî bi navê Stranvan girt. Ev epîzot li ser daxwaza min di hejmarê 36'an a kovara Hawarê de hate weşandin.

Miço Memê Alan ji bavê xwe girtibû, bavê wî jî ew ji kurdekî Behdînanî fêr bûbû. Ew ji Eşîra Berazî ya li Başûr e. Kêmaniyeke Miço jî sibûn û xwarbûna zîmanê wî ye. Kurmançiya wî ew çend di bin tesîra erebî û tirkî de maye ku hem ji aliyê şewe, hem jî ji aliyê zelaliya xwe ve, ji kurdî bêhtir dişibe zîmanekî din. Lê belê, ev guherto her çiqas ji aliyê wêjeyî ve zêde ne xurt be jî,

ji guhertoyên ku li Suriyê tî zanînê herî xemlandî û tîkûz e. Ji ber vê yekê ye ku me ji nav giştan ew hilbijart.

Di pêkanîna vê berhevokê de geştî jî ji guhertoya Sebrî hatine girtin û ber ku zîmanê Sebrî yê herî bedewî Heçî, çavkaniya epîzota beşa listî Sêtrincê, herêma Serhedan e ku hîdî aqarê tixûbê Îran û Tirkîyê, hem jî Rûsya û Tirkîyê wisa tî binavkirin. Li bî dîtin ku, di guhertoya dengbêjê Serhedan de, ev beş ji yê devereke zindîtir e û xwedî xeml û bedewiyeyê berbiçav e. Kêmasiyên guhertoya Memê Alan a Serhedan jî hene, lê tevî yekê, cihê daxê ye ku me nekarî teva ya çîroka ku ji aliyê dengbêjên vê herêma ve tî vegotin, bi dest bixin.

Piştî Siyamendê Silivî, Memê Alan destana kurdî ya yekane ye ku muhteşemî tî de xwedî roleke mezînan e û mîrî ra wê jî ne dîrokî, lê bi temamî efsaneyî ye. Dema li naverokê çîroka baş tî mêzekirin, gelek pîrs di serê mirov de çêdibin û piraniya wan jî bêbersiv dimînin, qet nebe bi van belgeyên ku ta niha hatine bidestxistin.

Eger li ser tesbîtkirina dîroka pêkanîna vê berhemê lêkolîn tîne kirin tiştê balkêş ew e ku kes bi giştî dîro rabirdûya wê nabe serdemeke zêde di Hemû guhertoyên di destê me de, Xanî jî her wiha, di nav hevîrtînekê ne ku, Mîr ê ku Qesasê Mem e, M Zeyneddîn (bi şeweyê gelêrî: Zeyd an jî Zengîn) ê kurê Mîr Ebdal an jî Ebdal e. Tenê di guhertoya Miço de nav wî Mîr Ezîn (şeweyê gelêrî: Ezzeddî) ê kurê Mîr Tacîn (Tajdîn) e.

Beşa Şerafname ya li ser Mîrên Botan behsa du heb Mîr Ebdalan dik. Yek ji wan, neviyê Xafîd bîn Elwelîd û vî kesî mirekiya Finikê ji birayê xwe dewr standiye. Xuya ye ku Mîr Ezdîne kurê vî ye, wekî ku wî tu caran li ser Cizîrê hikum nekiriye. Der heqê Mîr Evdalê din de jî tu agahiyên kifşker hatine bidestxistin, lê belê, em ji Şerafnameyê fêr dibin ku, kurekî wî yê navê Mîr Ezzeddîn an jî Mîr Ezdîn hebûye (Rûpel 162, rêz 3), ku ev Mîr 706/1393 de çûye Mêrdînê ji bo xwe bîspêre Tîmûr û dişa vegeyriyay emareta xwe Cizîra Botan. Hingê ku mancekî ku serî li ber Tîmûrleng rakir ye û Tîmûrleng dixwaze wî ceza bikê xwe dispêre Mîr ji bo ku wî biparêze.

Tîmûrleng vî zîlamî ji Mîr Ezdî dixwaze, lê Mîr daxwaza wî nayîn

ji ser vê yekê, Tîmûr digire ser Cî-Mîr direve, xwe digihîne Dihê, li erê bi sofîtiyê emrê xwe temam di-Zefername, weş. Tauer. Rûpel. 150)

ti du salên din, Mîr Ezdînekî din, Kan Evdal, bi alîkariya pêxwasên birayê xwe dide kuştin û heta an, sala nivîsandina Şerefname-anê sed sal beriya pêkanîna berhem û Zîn, ew li ser Cizîrê hikum Lê belê, di tu qeydiyên dîroka de, em rastî mîrekî Botan ê bi napeydîn nayên.

lîrê ku Miço di çîroka Memê Alan nekî Ezdîn bi nav dike, xuya ye ku yî wan her du Mîr Ezdînan e ku nan di kronolojiya dîrokê de dibore. re rewşê de jî, berî giştan, Mîr Ezdînu dijberê Tîmûr bû, tê bîra me. Tawirina Cizîrê ji aliyê rojavahiyan ve sti beşa dawî ya destanê de tê vegohîtiyar e ku serpehatiya êrişê tolhilîti serdarê Moxolan bi xwe ye. luman, em nikarin vê hîpotezê bisê tu delîlên saxlem. Tenê di guherkê de mîrekî me, wekî Mîr Ezdîn tê qvîkirin û ev jî ne kurê Mîr Evdal, lê Mîr Tacîn e. Wekî din, bi ihtîmalehezînin, ew navê lehengekî pir kevnê, lê belê, postê şexsiyeteke dîrokî lê he. Veguherîna qralê ferîştayan (ecînin) ser dirûvê Xizir, ku di vê destale jî cih digire, nimûneyek e ji bo vê guherîna analojîk. Gava em baş bala didin çîrokê, her tim întîbahek bi xwe re çêdibe ku ew rastî gelek mudaxerîna hatiye û di encamê de bûye çîroka modern û îslamî.

ji xeynê Mîr, dirûvê Memê Alan jî ne zelal e û gelek pirsan di serê de çêdike. Her çendî Mem pirî ca-

Berga Memê Alan ku wê ji aliyê Avestayê ve bê weşandin.

ran kurtkirina navê Muhemmed be jî, Alan li Kurdistanê ne navekî xisûsiyê wisa navdar e. Ev nav tenê li nav Eşîreta Swêsnîyan heye. (Herêma Wezne Zerdeşt, Ansiklobediya Îslam, Cild IV, rûpel 196.. 197). Wekî navê deveran jî, ev peyv ji bo aqarê navbera Silêmaniyê û Banê tê bikaranîn. Li aliyê din, çemê ku ji Kalîfan-ber bi Rewandizê diherike wekî Alûna tê binavkirin.

Plîne (dîroknivîsekî romanî) jî behsa êleke bi navê Alûnî dike ku li derdora eynî çemî rûdinişt.

Memê Alan bi giştî hem wek xwarziyê qureyşîyan tê pêşkêşkirin, hem jî qralê welatekî nehênî yê ku li Mexrîbê ye û paytexta wî jî bajarê Mexrîb e. Di guhertoya O. Mann de, Mem mîrê Yemênê ye, li gorî Xanî jî ew ji malbate-

dirûvê Memê Alan jî zêde ne zelal e û gelek pirsan di serê me de çêdike. Her çendî Mem pirî caran kurtkirina navê Muhemmed be jî, Alan li Kurdistanê ne navekî xisûsiyê wisa navdar e. Ev nav tenê li nav Eşîreta Swêsnîyan heye. (Herêma Wezne Zerdeşt, Ansiklobediya Îslam, Cild IV, rûpel 196.. 197). Wekî navê deveran jî, ev peyv ji bo aqarê navbera Silêmaniyê û Banê tê bikaranîn. Li aliyê din, çemê ku ji Kalîfan ber bi Rewandizê diherike wekî Alûna tê bi nav kirin.

ke esil a Botan e. Dema ev rewşa bajarê Mexrîbê jî dengbêjan tê pirsîn, bi giştî nikarin bersivê bidin. Tenê çend kes ji wan, bajarê Mexrîb li keviya kenda Îskenderiyeyê bi cih dikin ku bi xwe nizanin Îskenderiyeyê jî tam li ku dikeve. (Hawar, hejmar 6 rûpel 10).

Li vir tiştêkî din ê ku divê bê diyarkirin ew e ku, Mem ne tenê Mîrê Mexrîbê, lê her wiha ew qralê kurdan, serdarê Mîrekiya Botan e. (O. Mann. rûpel 105). Ev jî bi xurtî nîşan dide ku, tu agahiyên ta niha hatine bidestxistin, têrê nakin da ku hîpotezek li ser binyata vî lehengî bê formulekirin. Eger bi riya danberhevîkirinê em bixwazin li pêwendiyekê bigerin di navbera vê efsaneyê û çîrokên din ên rojhilatî de, hingê divê ne vî emê pala xwe bidin

nivîseke Chares Mytilene û nivîsên Thaalîbî û Fîrdewsî ku van kesan ji çîroka nivîskarekî grekî, bi riya têgînên (terîmên) analojîk guhertoyeke pir berevajîkirî ji nû ve afirandine. Di nav wan guhertoyan de ya herî girîng çîroka Chares e, em dixwazin li vê derê wê pêşkêş bikin. 'Rojek ji rojan du bira hebûne, navê birayê mezin Hystaspes, yê biçûk jî Zariadres bûye. Tê gotin ku ew ji Aphrodite û Adonis çêbûne. Hystaspes serdarê Medya û welatên din ên li jêr bû. Zariadres jî ji bakurê Deryaçeya Hazar bigire ta bigihîje Çemê Tûna hikum dikir. Ji vî çemî û ber bi jor ve wekî Welatê Maratathes dihat zanîn û serdarê vî welatî jî Homartes bû. Bi navê Odatis, keçeke vî qralî hebû. Dibêjin, şevêkê Odatis Zariadres di xewna xwe de dibîne û dil berdidê. Li aliyê din, eynî tişt tê serê Zariadres jî. Aşîqê hev û din dibin û her du jî ji xewna xwe re sadiq dimînin. Odatis, li parzemîna Asyayê jina herî bedew bû. Zariadres jî têra xwe çeleng bû.

Zariadres jî bavê keçikê re qasidekî dişîne ji bo keça wî jê bixwaze. Lê belê, qral, vê daxwazê qebûl nake. Ji ber ku qral bêkur bû, dixwest keça xwe bide yekî ji malbata xwe. Rojekê jî rojan, bavê Odatisê jî bo daweta keçikê, hemû mirovên xwe, mîr û giregîrên welêt li hev kom dike. Feqet heta hingê ji kesî re behs nekiriye ka wê keça xwe bide kê. Piştî ku mêvan dixwin û vedixwin, Homartes deng li keça xwe dike û jê re dibêje: Odatis, keça min em îşev daweta te dikin. Li dora xwe baş binêre û li mêvanan hûr be. Dû re piyanekê ji zêr hilgire, tije şerab bike û bide destê xortê ku dixwazî wî bikî û bibî jina wî.

WÊ BIDOME

Mirina birûmet

ELAETTİN YÖYLER

Kuşîna kesan di nav çar dîwaran de, qet li tu deverê cihanê nehatiye dîtin.

Berxwedana dîlên şoreşger û malbatên wan û kesên xwenas û welatparêz, ji du mehan borî û berdewam kir. Şoreşgerên kurd û yên tirk (dîlên zîndan) jî biryarên pir bi mîranî danîbûn rojeva xwe ya şoreşgerî. Bi slogana "An mirin an serkeftin"ê birçîbûna xwe ya ber bi mirina birûmet ve, meşandin.

Kesên xwenas girîngiya vê biryarê dizanibûn. Lewre dîroka şoreşgerîtiyê dizanibûn.

Lê dewletê jî her tim êriş dibire ser malbatên girtîyan û kesên xwenas. Yekî rojekê negot ev jî mirov in û wek her kesî mafê wan î jiyane heye. Digel van êrişên dijwar û nijadperest û hovane jî, malbatan, komaleyên mafên mirovan, rewşenbîr û nivîskaran û xwenasan dîlên li girtîgehan bi tenê nehiştin û li

cem wan cih girtin û xwestin ku dengên xwe bi cihanê û dewletê bidine bihîstin. Ji bo ku xort û ciwanên wan nemirin.

Lê pir heyf û pir mixabin ku ji berpîrsên dewletê tu kesî nexwest ku dengên dayikên şoreşgeran bibihîze û zarokên wan dayikên dişewitî, ji mirinan rizgar bikin; hetanî ku mirinan dest pê kir.

Ciwanan ji mirinan rizgar nekirin, bi ser de di nav rojên mirinan de jî wan berpîrsên nijadperest, li wan girtiyên di ber mirinê de gef xwarin û gotin "Me pir tişt daye wan, eger ew birçîbûna xwe nedine rawestandînan wan tiştên ku me daye wan emê ji wan bistînin." Ev jî gotineke gefxwarinê û dijminahiyê bû ku dihatê gotin.

Lê ne gefxwarin bi tenê, her wisa jî digotin: "Girtî derewan dikin. Ji birçînan namirin, lewre di ber rojgirtina xwe de, ji xwe re xwarin li cem xwe civandine û dixwin."

Belê bi rastî bêbextiyekê pir mezin e ku ji aliyê wezîriya dadê ya rejîmê ve tê kirin. Lewre me mirovan tu demê di jiyana xwe de ne seh kiriye ne jî dîtiye ku mirov ji têrî bimirin. Ev e ji nû ve ez li vî welatî ji rejîma paşverû dibihîzim ku ew dibêjin "ev kes hem xwarine hem jî ji birçînan mirine." Ev bobex-

tana hanê wekî gotina bapîrên me kurdan ku dibêjin: "Ga derdixin golikan li ber dixin."

Çawa ga bi golik derew e wisa jî gotina wana "nanxwarina rojgiran" jî derew e. Lewre me û kesên cihanê bi hev re dît ku, wan xweşmêrên xudan baweriyên mirovahiyê, yek li pey yekî dinê bi mirina mîranî û şoreşgerî mirin, hem jî ji ber berxwedana bêxwarin.

Yek ev bû bobextanên wan. Ya duduyan jî, digotin: "Emê tîkîlî bi wan bikin, bi êrişên ji bo rawestandînan û vemirandîna berxwedanên wan ên rojiya mirinê." Lê digotin "Li cem girtîyan di girtîgehan de çekên giran hene wê me bikujin." Ev jî bobelat û bobextana herî mezin bû ku dikirin.

Bi zanîna min ev jî, ji bobextaniyê pirtir plan bû dihatê amadekirin; ji bo pêşerojê re ku di zîndan de bi sedan kesên girtî bikujin û bibêjin: "Wan bi çek, êriş anî ser leşkerên me û hatin kuştin."

Dîsa jî gotinekî bapîrên me ku dibêjin: "Çira virekan hetanî sibê naşuxule". Di dawiyê de ez dixwazim wiha bibêjim, Xuda dijminê virekan e û yê mêtîngerên bi navê olê ye. Mirina tîkoşeran û lehengan, mirinekî pir birûmet e. Bira dilovaniya Xuda li ser wan be, serkeftin her ya mezlûman e.

- **5.8.1895:** Friedrich Engels çû ser dilovaniya xwe.
- **6.8.1945:** Dewletên Yekbûyî yên Amerîkayê (DYA) di Şerê Cihanê yê Duyemîn de, li hemberî Japoniyê cara yekemîn bombeya atomê bi kar anî. Wekî tê zanîn bombeya atomê Albert Eynî Stein îcat kir. Amerîkayê cara yekemîn bombeyê avête Hîroşîmâyê. Piştî se rojan di 9'ê gelawêjê de Amerîkayê bombeya duyemîn avête Nagazakiyê, bi dû ve bombeyê Japoniya teslîm bû. Di encama her du bombeyan de nêzikê sed û pêncî hezar mirov mîrin, bi hezaran jî seqet man.
- **9.8.1992** Rojnamevanê rojnameya Özgür Gündemê Hüseynî Deniz li Ceylanpınarê Ruhayê, ji aliyê Hîzûrlahê ve bi qesta kuştî hata gulebar

- ran kirin. Hüseynî piştî 48 saetan li Amedê çû ser dilovaniya xwe.
- **9.12.9.1925:** Rêjîma kemalist çetîlîfîkirî din li hemberî kurdan li Raman û Reşkotanê pêk anî. Piştî Şerhildana Şêx Seîd dewleta kemalist ji bo ku car din serhildanê çênebe, berê xwe da kurdan û dest bi qetlîmê kir.
- **10.8.1920:** Piştî Şerê Cihanê ye Yekemîn ku dewleta osmanî têk çû mecbûr ma Peymana Sevra qebûl bike. Di wê peymanê de li gorî madeya 62 û 64'an, mafê kurdan heyê ku dewleteke serbixwe ava bike. Lê piştî ku dewleta Tirk ava bû, rêjîma kemalist hebûna kurdan înkâr kir û Peymana Sevra nepejirand.

AWIR

Prof. Walîd Xalidî: Kêşeya kurdî bi riya leşkerî çareser nabe

Profesor Walîd Xalidî zanyarekî filîstînî ye. Ew xebatên xwe li Enstîtûbo Filîstînê û Navenda Lêkolînerên ji bo Rojhilata Navîn a Zankoya Harvardê didomîne. Di 26'ê tirmeha 1996'an de, di beşa duyemîn a rojnameya Turkish Daily Newsê de hevpeyvînek bi Xalidî re derketiye. Lê nivîskarê rojnameyê Ugur Akıncı pergaleke li gorî dilê xwe daye hevpeyvîne û gotînen wî di şîroveyan xwe de xeniqandine. Nivîskarê rojnameyê dema kesê ku pê hevpeyvîna kirine tiştên li derveyê bîrdoza fermî bibêje, her tim ve şeweyê bi kar tînin.

Bi qaşî ku ji nivîsê tê fêmkirin, ew rexneyên di cih de li dewleta tirk digire. Sedema ku nivîskar van rexneyan diweşîne jî gelekî balkêş e. Nivîskar dibêje ku kalikên wî li dijî osmaniyan serî hilnedane, lewre ew divê rexneyên wî li ber çavan bigirin. Nexwe kesên ku kalikên wan li dijî osmaniyan rabûne, çî rexneyan bikin jî, ji aliyê nivîskarê ve rojnameyê ve li ber çavan nayên girtin.

Di nav agahiyên li ser kalikên Prof. Xalidî de, tiştêkî jî bo me kurdan gelekî girîng jî heye. Apê bavê Prof. Walîd Xalidî, Yusuf Dîya-uddin Paşa el-Xalidî ku di sala 1877'an de ji Qudsê dikeve meclîsa Osmaniyan, wekî nivîskarê Ferhenga Kurdî-Erebî ya yek-

Prof. Walîd Xalidî

mîn hatiye redan, lê mixabin jî billî ve redanê tu-agahî çih nagirin di nava nivîsê de.

Prof. Xalidî der barê kêşeya kurdî û PKK'ê de tiştên balkêş dibêje. Ew di dîdên zanîna ku PKK ne rêxistineke terorîst e û ve yekê jî wiha şîrove dike: "Li Tirkiyeyê kêşeya etnîkî ango kêşeya çand, ziman û nasnava kurdan heye û ev kêşê jî bi riya leşkerî çareser nabe." Zanyarê filîstînî dipejirîne ku li Êrdîma ereban jî kêşeyên hindikahiyan hene û dibêje: "Lê qet nebe nasnava wan nehatiye paşçavkirin."

Ew wiha didomîne: "Ji bo çareseriya kêşeya hindikahiyan wekî gava pêşin, nasîna hebûna wan pêwîst e, lewre jî dema hûn (tirk) qala terorîzma PKK'ê dikin, ez li dijî radibim."

Prof. Xalidî li ser pêwendiyên tirk û ereban jî hin nirxandinên durtî îdeolojîya fermî dike. Li gorî Xalidî, dema piştî 1923'yan Tirkiyeyê berê xweji Rojhilata Navîn ve gerandiye Rojava, dilê ereban şikênandiye. Her wiha jî bo dema îroyîn jî ew diyar dike ku Tirkiye ava çeman wekî çekekê bi kar tîne; li hêla din bendavên ku li ser Dijle û Ferat ava dibin jî çavên welatên ereb ditirsînin. Bi nêrîna zanyarê filîstînî, peymanî Tirkiye û Îsrailê, hewldana perçiqadina Suriyeyê ye di navbera du hêzan de. Her wiha ew di dîdên zanîna ku Suriye jî bo Îsrailê pir girîng e.

SAMÎ BERBANG

ÇAVDÊRÎ

MÎRHEM YIGÎT

Dr. Cemşid Bender: alim û
lêkolînerê bicesarêt

Dîrok; temen, bîr û hişê neteweyî ye. Neteweyêke bêdîrok, bêhafîze ye. Xelkê bêdîrok hev nikare demêke dirêj bigire, zû belav dibe û rojê tê winda dibê. Dîroka neteweyekê çendî lawaz û qels û neteweyekê çendî jî dîroka xwe bexêber be, ew çendî hemwelatî û rûniştvanên neteweyê jî, ji hev re bêtifaq dibin û nikarin bîr ba hev. Bêtifaqî, nexweşî û dijîmînekî-zehî mezîne. Dermanê ve nexweşiyê û çekê li hemberê wî dijîmî, qewinkirin û kûrkirina zanebûn û mejiyê dîrokî ye.

Xelkê bêtarîx, mîna mirovê bênav e. Kesên bênav jî nenas e û di nav listeya navan de navê wî tune. Mirovê dejenerebûyî û pûç e û li ser riya mesexbûn û nemanê ye. Neteweyê bêdîrok, wekî malê mîratê ye. Heçî tê qismekî jî xwe re çûr dike û heskekê jî xwe re lê dixê. Dijîmînen me dîroka me seraqet veşartîne û dest danîne ser belge, ewraq, nivîst, kitêb û her cure nivîsên li ser me. Bi gotînen din em jî dîrokê qut kirine. Qutkirina jî dîrokê jî bêguman qutbûna ji jiyane û qutbûna ji însên e. Çewt û tersê xwe ketin û biyanibûna ji xwe ye.

Em îro jî doh, hişyarîtin in û em jî êdî bi buha û nîrxên dîrokê hesiyane. Êdî dîroka xwe em bi xwe dînivîsîn û ew zemanê ku me xwe bi rê û alîkariya qelemêrî biyanî nas dikirin li dû me dimîne. Li ba kurdan êdî hişmendiyêke dîrokî çêdibe. Kurd êdî ne bi çav û hişê berê, belê bi çavêkî nûhîr û jî yê hetî nîha çihêtir li Hesenkafê, li Seraya Şheq Paşa û xerabe û wêraneyên Çiyayê Nemrûdê dinêrin.

Salên piştî 1990'î nemaze her du salên nav 1990-1992'an li bakurê welat û li Tirkiyeyê li ser kurdan, dîrok, edebîyat, folklor û kultura kurdan, zêdeyî 200 kitêbî hatine nivîsandin. Li vir faktorê han dan û teşwîkar bêguman tevgera rizgarîxwazî ye. Li derveyên wêlêt jî gelek merkezên nû yê kurdolojiyê vebûn û vedibin. Tiştê ku dilê mirov pê xweş dibe, lêkolînerê lêkolînerê dîroknivîsê kurdî n. Hetî berî bi çend salan, em bibêjin berî sala 1990'î rewşên bîr û şexsiyetên me jî hev bexêber bûn, hev nas nedikir. Me nizanibû ku di nav me de kapasîteyên ew çendî bikêrhatî û hêja hene. Tevgera rizgarîxwazî û weşan û çapemeniya neteweyî, Konferansên YRWK û Enstîtûya Lêkolîner û Zanîstê li Berlînê û bi taybetî Televîzyona Medî, rolên sereke listin ji bo ku em alim, zana û xwendayên kurd nas bikin.

Em îro jî nêzik ve zanin û bi agahdarîyêke temam dibînin ku bi dehan akademîsyenên me çêbûne û li ser dîrokê, hem ya berî zayîne û hem jî ya piştî zayîne, kar dikin. Em di kovar û rojnameyên kurdî de meqale û lêkolînerên wan dixwînin, di konferansên cur bi cur de dibin guhdarê dengê wan û jî Televîzyona Medî li wan temaşê dikin. Di nav alim û lêkolînerên me de ku em bi gişkan serbilind in, em pesnê xwe bi wan didin, çavên me jî wan ziwane û gelê kurd gelek hêviyên mezin jî wan dike.

Dr. Cemşid Bender di hevpeyvîneke xwe de di roja 18.5.1994'an de ji Rojnameya Özgür Ülke re wiha dibêje: "Kesê dîroka kurdan nas dike şoke dike, mîna ku ji darekê bikeve dimîne ecêbmayî. Lêkolîner li ser kurdan ne bi tepê alimên lêkolîner, belê gelê kurd bi xwe jî dibehetîne, şaş û ecêbgirtî dike."

Li gorî Dr. Cemşid Bender kêmanîya beşek dîroknivîsê kurd ew e ku, piştî xwe didin "5-6 berhemên ku berî bi 50-60 salî hatine nivîsandin". Her wiha di meseleya pêdekirin û peyketina serçavîyan de li gorî Bender "mehefêzekartî û keslanî heye. Ev jî nebaş e û ne rast e." Dibêje: "Dîroka wiha bê nivîsandin bi kêrî tiştêkî nayê."

Em jî bo Dr. Cemşid Bender û giş dîroknivîs û lêkolînerên me serkeftîne dixwazin û em û pirtûkxaneyê kurdî em bi hev re li bendeyî berhemên wan ên nû ne.

Yusuf Dîya-uddin Paşa el-Xalidî

'Ne bitalûke ye

Ev pîrsgîrêk jî bo Tîrkiyeyê pîrsgîrêka yekemîn e. Qedera welat jî bi vê pîrsgîrêkê ve girêdayî ye. Ku em bi şeweyeke demokratîk û siyasî çareser nekin, emê di bin vê pîrsgîrêkê de bimînin.

jî me ye, lê nezan e!..'

M. Tali Öngören

Ez di sala 1931'an de li bajarê Stenbolê hatime dinyayê. Pîsporiya min li ser weşana radyo û televîzyonê ye. Min di destpêka weşana televîzyonê de rêveberiyê dikir. Di sala 1972'an de ku darbe çêbû, min jî di nav wan kesên ku ji televîzyonê veqetiyar de cih girt. Piştî televîzyonê, min di zanîngehê de li ser radyo û televîzyonê mamostetî kir. Dema darbeya 12'ê rezberê (îlonê) hat, dawî li mamostetîya min a li zanîngehê anîn. Di gelek rojname û kovaran de min li ser sînema, radyo û televîzyonê dinivîsand û vêga jî di rojnameya Cumhuriyetê de dinivîsînim. Ez Festîwala Enqereyê ya Fîlman jî bi rê ve dibim.

Di çapemeniya tirkên de cara yekemîn we li ser MED TV'yê nivîsand; li ser vê nivîsa we reaksiyon çêbûn?

■ Gelek kesên ku ew nivîs xwendibûn ji min re "Çima hûn li dijî MED'ê nanivîsînin? We pesna wê daye..." digotin. Li gorî wan min alîkarî dabû televîzyona kurdan û ev gelekî xerab bû, ez rexne dikirim.

Hûn bi parastina mafên mirovan jî tîn naskirin, çi bûn sebeb ku hûn mafên mirovan biparêzin?

■ Dema darbeya 12'ê adarê çêbû, mafê min jî hate bînpêkirin. Meslekê min jî destê min bînpêkirin ku min gelekî ji meslekê xwe hez dikir. Min nikaribû di bin şertê wan de xebat bikira. Ji ber ku weşana wan mafên mirovan îhlal dikir...

Ez bi neheqî jî kar hatim avêtin; di heqê min de doz vekirin. Li gelek hevalên min ên ku min ji wan gelekî hez dikir, îşkence kirin...

Mamut Tali Öngören, jî aliyê parastina mafên mirovan ve tê nasîn. Lê apê wî Ibrahim Tali jî aliyê kurdan ve bi awayekî din tê nasîn. Wî li Amedê wezîfeya "Mufetîşîya Umûmî" kiriye. Bi gotina îro ew Super Walî bûye. Hevalê me RAHMÎ BATUR pê re li ser mijarên cihêreng hevpeyvînek pêk anî.

Di 12'ê rezberê (îlonê) de jî gelek hevalên min û kesên ku min ew nas dikirin, di bin îşkenceyê re derbas kirin. Mafên wan ên însanî bin pê kirin.

Ji ber ku min ev neheqî dîtî, min di nav xebata parastina mafên mirovan de cih girt. Me rêxistina mafên mirovan ava kir. Jixwe ku te carekê dest bi têkoşîna parastina mafên mirovan kir, te ev neheqî dîtî; êdî tu bixwazî jî nikarî xwe bidî paş...

Li gorî we pîrsgîrêka kurdan jî bo Tîrkiyeyê tê çi maneyê?

■ Ev pîrsgîrêk jî bo Tîrkiyeyê pîrsgîrêka yekemîn e. Qedera welat jî bi vê pîrsgîrêkê ve girêdayî ye. Ku em bi şeweyeke demokratîk û siyasî çareser nekin, emê di bin vê pîrsgîrêkê de bimînin...

gîrêkê de bimînin...

Ku em dixwazin demokrasi hebe, ne tenê ji bo kurdan jî bo hemû gelan, divê em azadîxwaz bin, mafên wan bi dest wan ve berdin. Ji bo aşî û azadiyê, divê di serî de pîrsgîrêka kurdan were çareser kirin... Ev jî bo tirkên, jî bo Tîrkiyeyê pêwîst e.

Yanê pîrsgîrêka kurdan, pîrsgîrêka tirkên bi xwe ye...

Hûn jî nav malbateke wisa tîn ku, ev malbat di sazîkirina sistemê de cihêkî girîng digire. Apê we Ibrahim Tali Beg li welatê kurdan Mufetîşîya Giştî kiribû. Lê hûn niha li dijî sistemê têkoşîn didin...

■ Rast e, di avakirina sistemê de, di serî de apê min, bavê min jî xebat kiriye... Ku hûn pîrsa "Bav û apê te

bi çi çavî li pîrsgîrêka kurdan nêzik dibûn" dikin; bi rastî ez baş nizanîm.

Wê demê ez zarok bûm. Piştê re jî nebûm xwedî agahiyên rast.

Em bi gelek aliyan ve nikarin dîroka xwe hîn bibin. Apê min li Diyarbekirê walîtiya navendî kiriye. Di wextê wî de çi qewimîbin ez nizanîm û nikarin hîn jî bibim. Li ser wê demê lêkolînên ku mirov karibe pê ewle bibe tune ye. Kitêbin ku hene, zêdetir li gorî nêrîna fermî hatine nivîsandin...

Di avakirina komarê de, mirov dikare gelek aliyan rexne bike, lê di navbera wê demê û îro de gelek ferq heye. Di têkoşîna neteweyî de tirk, kurd û gelên din, yanê xwediyên vî erdî bi hev re li dijî dijminên xwe şer kirine, gerek e di navbera wan de ferq û meylî tune bûya.

Piştî avakirina komarê dengê kurdan bi 'şûr' birin, xwestin kurdayetiyê jî holê rakin. Lê piştî çil salan, wê tevgera ku dixwestin vemirînin, hûn jî berê xurtir li hemberî wan derket û hê jî dixwazin bi 'şûr' ve pîrsgîrêka çareser bikin...

Ev çî mantiq e ku, dibînin 'gûr' nabe çare, lê dîsa jî, jî gûr' pê ve nêzikahî li tu rîyî nakin ?

■ Dema gotina 'mantiq'ê tê guhê min, tiştên baş, fikrên rast û erênî têne bîra min; di vir de tu mantiq tune ye, tenê bêmantîqî heye. Baş e, ev israra bêmantîqîyê ji bo çî? Gelek sebeb hene:

Yek ji wan sebebên nîjadperestî ye. Hemû kes ji welatê xwe hez dike, kes nikare ji kesê re bibêje "Ez ji te zêdetir ji welatê xwe hez dikim."

Kî ku derekê ji xwe re wekî war ecibandibe, ew der welatê wî ye; koka wî çî dibe bila bibe. Lê nîjadperestî vê rastiye dîkuje. Wekî din; hinek tirsên civakî û aborî hene û komek tacirên welatparêziyê, wan tirs û sawên civakê ji xwe re dikin perde û li ser mîlet mêtîngeriye dikin. Ne tenê li kurdan û gelên din, her wisa li ser mîletê tirk jî mêtîngeriye dikin.

Çare çî ye?

Çare, hişyarkirina mîlet e.

Yên ku bi rastî ji welatê xwe hez dikin û bi rastî dixwazin li vî welatî demokrasî û biratî hebe, divê li ser çareserkirina pîrsgirêka kurdan

Gelek 'rewşenbîr' û 'çepgir'ên tirkan ji bo sloganên "Ne muulu Türk'üm dîyene" (Xwezî bi wî ku bibêje ez tirk im) dibêjin ev ne nîjadperestî ye, eger ku 'xwezî bi wî ku tirk e' bigotana wê çaxê dibû nîjadperestî...

Lê 'xwezî bi wî ku bibêje ez tirk im' nayê maneya 'xwelî li wî ku nebêje ez tirk im?!'. Siyaseta ku tê meşandin vê dide nîşan...

■ Rast e di navbera 'xwezî bi wî ku bibêje ez ew im û xwezî bi wî ku ew e' de tu ferq tune ye; ev nîjadperestî ye. Dema komar hatiye avakirin, belkî ji bo yekbûna tirkan ihtiyac bi vê gotinê hebû, lê di şertên îro de parastina vê gotinê ji nîjadperestiyê pê ve ne tu tişt e.

Dibêjin bila her tişt û her kes tirk be, lê ku li vî welatî hemû tişt bibe tirk, wê çî bikeve destên wan?

■ Ez jî nizanim, ku her kes bibe tirk wê çî bi destên wan ve were; lê ez dizanim ku dema cudabûn û cihêrengiyê qebûl bikin, wê ji bo selametiya vî welatî çiqas baş bibe...

gramên xwe wiha çêkin' kesî nedigot. Tiştêkî din hebû ku di vê demê de di nava hemû saziyên dewletê de, saziya herî serbixwe jî TRT bû.

Yanê we çî biweşanda kesî îtiraz nedikir?

■ Em hinekî azad bûn, lê tiştên ku nedixwestin em biweşandin û vekirî jî digotin, hebûn.

Ez vekirî bibêjim; ne ku em pîrsgirêka kurdan bixine rojevê, ji bo ku em jiyana rojhilat û rojavayê Tirkîyeyê ji her alî ve bidine naskirin, me hinek program çêkirin. Li ser wan programan em rexne kirin. Digotin:

"Ew mirovên ku bi cilikên dirandî ne, aktor in, li vî welatî kesên wisa feqîr tune ne. Avahiyên kevn û xerab dane nîşan; avahiyên wisa hebin jî gelekî hindik in, çûne yên herî xerab kişandine."

Hinekan jî (xwende bûn, zanîngeh qedandibûn) digotin; ev gundên ku kişandine ne yên me ne, gundên Suriyeyê ne...

Halbûkî me dîmenên ku kişandibûn bêşirove pêşkêşî temaşevanan dikir û min got; niyeta me jî, ne eşkerekirina

Amerîkayê perwerde bûbûm. Di destpêkê de digotin:

"Ev ji me ye, ne zilamekî bitalûke ye. Hin tiştên ku dike jî, ji nezanîna xwe dike..."

Dema di heqê min de doz vekirin, dozger jî wisa difikirî. Heta ku min di rojnameyê de dest bi nivîsînê kir. Min diyar kir ku tiştên ez dikim bi zanebûn dikim; wê wextê rewş guherî..

Tirsa min a destpêkê ji çî bû? Min digot; ew bi vî rengî wê di nav gel de dijminatîyê biafirînin... Û dema em li rewşa îro mêze dikin, em dibînin ku ew tirs min ne beredayî bû.

Apê we Tali Beg tê bîra we, tîkiliyê we bi hev re hebûn?

■ Tîkiliyên me hebûn, lê wê demê ez zarok bûm. Min dibistana ewil dixwend.

Çawa ku tê bîra we, mirovekî çawa bû? Yanê otortîr, dilnêrm, asabî, humanîst... Çawa?

■ Çawa ku tê bîra min, mirovekî humanîst û dilnêrm bû. Jixwe hinek Diyarbekirî jî, ji min re wî wekî

igotin: "Ev ji me ye, ne bitalûke ye. Hin tiştên ku dike jî, ji nezanîna xwe dike..." Dema min diyar kir ku tiştên ez dikim bi zanebûn dikim; rewş guherî...

mirovekî baş salox didan. Digotin:

"Dema li wir wezîfe dikir bang li wan ên çiyê kiriyê gotiye, werin em biaxivin, lê dema hûn werin çekên xwe li ber derî bihêlin. Li gorî usûlê bila li odeyê çek tune bin."

Dema tîr çekên xwe li derve datînin, di navbera wan de nêzikahiyeke germ çêdibe. Lê yên ku ev tişt digotin jî, di emrê min de bûn. Wan jî, ji mezinên xwe seh kiribûn, mirov nikare ewle bibe. Tiştên ku digotin, rîwayet bûn.

Ev pîrsgirêk wê çawa çareser bibe?

■ Dema mîletê tirk perwerde bibe, were radeya ku bikaribe mafên xwe biparêze dê wê gavê mafên kurdan jî biparêze û wê pîrsgirêk çareser bibe...

Perwerdehî wextekî dirêj dixwaze; wê tirk û kurd heta wê wextê karibin barê vî şerî hilgirin?

■ Ev pîrseke zor e... Hilgirtina barê vî şerî ji bo her du gelan jî zor e û çima hilgirin?! Tenê em dikarin hevî bikin ku rojekê zûtîrîn dawîya vî şerî were.

S

iyaseta perwerdehî ya îro li ser bêsiûdiyeke nîjadperestiyê tê meşandin. Zanîneke nerast û çewt dide însanan... Ez jî nizanim, ku her kes bibe tirk wê çî bi destên wan ve were...

rawestin. Divê mîlet xwedî agahiyên rast bikin.

Li gorî we bi çapemenî û bi siyaseta perwerdehiya îro, hişyarkirina mîlet mimkun e?

■ Na, ne mimkun e. Siyaseta perwerdehî ya îro li ser bêsiûdiyeke nîjadperestiyê tê meşandin. Zanîneke nerast û çewt dide însanan... Çapemenî tiştêkî din e, dixwazî em li ser vê jî bisekinin.

Ma çapemenî jî ne wasîteyeke perwerdehiyê ye?

■ Belê rast e. Çapemenî jî wezîfeya perwerdekirinê dike. Mirov bi çapemeniyê jî perwerde dibin. Çapemenî li dijî vê siyaseta çewt, li dijî vê perwerdehiya şaş dernakeve, ji ber ku menfaetên çapemeniyê jî di vî siyasetê de ye. Ew ji pere û pê ve, tu tiştî nahebînin. Ji bo ku hinekî zêde pere qezenc bikin, tiştêkî namîne ku nakin.

Bi promosyon û siyaseta nîjadperestiyê, ev çapemenî, nezanîne bêhtir kûr dike.

Ji ber ku cihêrengî dewlemendî ye. Mesela dema tirk û kurd diçine Ewropayê, ewrûpî ji bo ku tirk û kurd kultura xwe biparêzin, alîkarî didin wan. Ma ew kêmaqil in!..

Dema li Almaniyayê nîjadperest maleke tirkan dişewitînin, em wan rexne dikin û divê ew rexne bibin jî. Lê dema eynî tişt li welatê me jî biqewime divê em vê jî rexne bikin û ji bo ku careke din neqewime tedbîr bistînin.

Dema ku we di televîzyonê de rêveberî dikir, li ser siyaseta weşanê tiştê ku hûn pê aciz dibûn diqewimîn?

■ Rêveberiya min di destpêka weşana televîzyonê de bû; em ji du ekîban pêk hatibûn: Ekîba program û weşanan û ekîba teknîkê. Ez rêveberî weşanê û programê bûm. Ji sala 1967'an heta 1971'an min ev kar meşand. Ji me re "vî çêbikin, wiha bikin" nedigotin. Hinek em rihet berdidan. Ji ber ku tecrûbeyaya televîzyonê tune bû, me her tişt ji nû ve çêdikir.

Û ku em aciz dikirin gelek bûn, lê wekî siyaseta dewletê 'wî derxin, pro-

D

pîrsgirêka kurdan bû.. Lê me pîrsgirêkên bi tirkan ve girêdayî, gelekî dianîne rojevê.

Dema ku polis ketin zanîngehê, me ew tev kişandin û weşand. Em li ser qanûna bîngehîn disekinîn; me madeyên qanûna bîngehîn şirove dikirin; me digot ku, gel mafên xwe bizanibe wê zêdetir azad bibe. Li ser sîstema mêtîngeriye û rewşa aboriyê me program çêdikirin û zêdetir em li ser wan hatin rexnekirin. Di dawiyê de jî mudaxele kirin.

Li ser rewşa aboriyê dibe, li ser siyasetê dibe, li ser pîrsgirêka kurdan dibe, fêrî nake; dema ji we re cara yekemîn gotin 'programên wiha çênekin, neweşînin!' hûn çî fikirin? Yanê hûn dibînin ku pîrsgirêkek heye, lê ji we re dibêjin: "Divê hûn nebînin an jî ev pîrsgirêk tune ye..."

■ Ez bi dilekî vekirî bibêjim: Tirsiyam... Lê tirs min ne ji bo şexsê min bû. Yanê tirs min ne ji ber 'Wê vî bînine serê min, wê min ji wezîfeya min dûr bixin' bû. Ku wisa bûya min careke din dubare nedikir. Û jixwe di wê demê de ji bo min talûkeyeke şexsî tune bû: Malbata min diyar bû; ez li

Rengêk ji civaka me: Êzîdî

Îro birekî êzîdîyan li Laçînê,
birekî wan li Şengalê ne,
hinekî wan li der û dora
Qerecdaxê, li Deşta Farqînê
û hinekî wan jî li Deşta
Xerzân in. Mezinê êzîdîyên
dinyayê Tehsîn Begê ye.
Meznê Şengalê
Hemê Şêrê Xwedêdayî,
Dawudê Dêwîd, Xidir Hesuna
(li Îranê mir) ne.

Tarîxa êzîdîyan li Mûsilê jî
Şêx Hadî û jî lawê wî Şêx
Hesen çêbûye. Şêx Hadî, jî,
dora Erdê Sin û Xêçra ku di
navbera Mûsil û Dibokê de ye derket û
çû Mekkêyê, berî dema Selahêdînê Ey-
yubî bi 750 salî.

Kurê Şêx Hadî Şêx Hesen jî, jî Sin û
Xedra diçe Mûsilê. Li gori îdiayekê
Şêx Hesen diçe mizgeftê (wê demê mi-
silman in) dema mele xutbê dixwîne,
Şêx Hesen huşê xwe winda dike. Wê
demê mirîdê Şêx Hesen radibin seyda-
yê mizgeftê dikujin, lê kesê ku li miz-
geftê ne jî radibin Şêx Hesen dikujin.

Di navbera gelê mizgeftê û mirîdên
Şêx Hesen de şer derdikeve, wê çaxê
du kurên Şêx Hesen hebûne, mirîdê
Şêx Hesen wan dirayînin, dibin Çiyayê
Şengalê li rojavayê Mûsil û Hîsiçê. Na-
vê yekî jî wan Yezîd, navê yê din jî
Merwan bûye. Tê gotin ku piştî vê,
navbera misilman û êzîdîyan xera dibe.

Îro birekî êzîdîyan li Laçînê (Kur-
distana Sor), birekî wan li Şengalê ne,
hinekî wan li derdora Qerecdaxê, Deş-
ta Farqînê û hinekî wan jî li Deşta Xer-
zan in.

Mezinê êzîdîyên dinyayê Tehsîn
Beg e. Mezinê Şengalê Hemê Şêrê
Xwedêdayî, Dawudê Dêwîd, Xidir He-
suna (li Îranê mir) ne. Şêxên Şengalê
Şiwan û Muaviye, Şêx Hiseyn û Şêx
Xelef (hevalên Celal Telebani) in. Şêx
Hesen û Şêx Xelef li Çiyayê Hekariyan
di gel Elî Eskerî di sala 1974'an de jî
hêla pêşmergeyên Berzanî ve hatin
kuştin; jî ber ku hevalê Mam Celal Ta-
labani bûne.

Mezinê êzîdîyên Xerzân Bişarê Ko-
loz, mezinê Wêranşar û Qerecdaxê Mi-
ro û lawê wî Bişar e (îro Mîro miriye,
lê Bişar sax e). Gundê wan Xirbêbelek
e. Li navbera Nişêbîn û Cizîrê, li gun-
dê Hevêrkî ya ku jî qewmê Serhanê
Serhên û jî mala Haco ne. Dengbêj Dil-

heke êzîdî

**Êzîdî miriyên xwe tevî cil û kincên wan vedîşêrin.
Kijan heywanî jî bo qurbanê şerjê bikin, bi misilmanan
didin şerjêkirin û lingê wê ya rastê bi sitûna malê ve
dadileqînin. Kinc û cilên pîrekên êzîdîyan bi piranî spî ne, zil-
amên wan bi kagî koloz in (desmal û kum) û simbêlên xwe ber
didin û naqusin.**

gêş jî, jî êzîdîyên Eşîra Hevêrkîyan e.

Li Herêma Soran di navbera Silêma-
nî û Kerkûkê de jî êzîdî hene. Lê îro pi-
raniya êzîdîyan tev jî welatê xwe der-
ketine û li dinyayê belav bûne.

Hin ji erf û adetê êzîdîyan

Erf û adetên wan û kufmancên mi-
silman gişt yek in jî bilî din. Zimanê
wan jî yek e, êzîdîyên tirk, ereb û ecem
tune ne. Êzîdiyek li ku hebe kurd e.

Misilman Mihemed dihebinin, lê
êzîdî Melekê Tawuz dihebinin. Ev yek
jî dema Şêx Hesenê kurê Şêx Hadî ve
heye. Filah xwe sinet nakin, lê êzîdî jî
wekî misilmanan xwe sinet dikin. Mi-
silman 30 roj, lê belê êzîdî 3 roj rojiyê
digirin. Êzîdî û misilman di eynî rojê
de cejna xwe pîroz dikin.

Êzîdî miriyên xwe tevî cil û kincên
wan vedîşêrin. Kijan heywanî jî bo
qurbanê şerjê bikin, bi misilmanan di-
din setjêkirin û lingê wê ya rastê bi si-
tûna (sîrbinek) malê ve dadileqînin.

Kinc û cilên pîrekên êzîdîyan bi pi-
ranî spî ne, zîlamên wan bi kagî koloz
in (desmal û kum) û simbêlên xwe ber
didin û naqusin.

Êzîdî îbadeta xwe salê carek li cem
şêx û feqîrên xwê dikin. Di destê
feqîrên wan de misînek heye, her kes
firaqekê dibe jî ava qudrê ku di mis-
înê de ye tijî dike, paşî jî vê avê li ser
xwe direşînin.

Heca êzîdîyan li erdê Sin û Xedrayê
çiyayê Bermeqlubê ye. Kî here wê derê
dibe hacî. Êzîdî xas (marol) û goştê
kîvroşkan naxwin.

SALIHÊ KEVIRBIRÎ

Ji NÇM'ê şaxeke din

Navenda Çanda Mezopotamya-
yê (NÇM) ku di sala 1991'an
de li Stenbolê hatibû sazkirin,
piştî şaxên xwê yên Amêd, Edene, İz-
mîr û Hewlêrê, li Mêrsînê bi çêşeke
mezî, bi beşdariya zêdehî pênçsed
kesên welatparêz, demokrat, saziyên
mîna HADEP, IHD, ÖDP, DBP û
SIP'ê vekir.

Vekirina NÇM'ê, bi sirûda netewe-
yî "Ey Reqîb" û jî bo şehîdên şoreşê bi
rêzgirtîna hurmetê dest pê kir. Serokê
NÇM'ya Mêrsînê Servet Özkan jî bo
vebûna şaxekê nû ya NÇM'ê wiha axi-
vî: "Ji bo ku çand û hunera gelên bir-
dest ên Kurdistanê bê ronîkirin û jî bo
şoreşê çî ji destê kê were wê bike. Emê,
her dem di şopa Ehmedê Xanî, Melayê
Cizîrî, Pîremêrd, Osman Sebrî û Apê
Mûsa de bimeşin. NÇM wê di navbera
gelan de bibe pira-çand û hunera qe-
dexekirî."

Piştî axaftina Servet Özkan, Seroka
Gîştî ya NÇM'ê Nuray Şen derket pêş-
berî mêvanan. Nuray Şen wiha got:
"Silav ji xelkê axa Mezopotamya re,
silav ji zarokên çiya re û silav ji rojê
re, silav li wan kesên ku di zîndanên
de û li serê çiyê li ber xwe didin..."

Nuray Şen bi van gotinan dawî li
axaftina xwe anî: "Di destpêka sala
1991'an de me soz û biryar dabû gelê
xwê, me gotibû em ji rîya xwe derna-
kevin, me sozê xwe anî cih û emê bê ji
binin cih. Îro kîlam, gotin, govendên
me wê pêl bi pêl mezin bibê û wê li
dinyayê belav bibe."

Şen di axaftina xwe de, mizgîniya
vekirina şaxa Ruhayê jî da û diyar kir
ku wê di demê kurt de hejmara şax-
xên NÇM'ê zêde bibin.

Di pey axaftinan de jî NÇM'ya
Edeneyê koroya zarokên "Şitlên Aza-
dî" bi kincên neteweyî û stranên kurdî
û tirkî dişa banga aşî, biratî û wekhe-
viyê kirin. Çalakîyên vekirina
NÇM'ya Mêrsînê jî gel re vekirî bû û
7 roj dom kir. Di vê pêvajoyê de jî kô-
mên folklor, muzîk û şanoyê ku xeba-
tên xwe di NÇM'ê de didomînin,
Ozan Xanemîr, Komê Çiya, Koma Ra-
perîn, Koma Agirê Jiyân, Koma Rew-
şen, Teatra Hêvî û hwd. derketin pêş-
berî mêvanan. Bi lîstik û stranên, şev
bi çêşeke mezî qediya.

AZADIYA WELAT/MÊRSÎN

NÇM her diçe xwe xurt dibe, ji hêlekî ve di hên nû vedike ji hêlekî ve ji hunermendan digihîne.

Piştî vebûna NÇM'ya şaxa İzmirê, îcar li Mersinê jî NÇM'yeke nû hate avakirin. Bi avêtina van gavên girîng çand û hunera kurdî jî her roj bêhtir xurt dibe.

Li NÇM'ya Stenbolê Şaxê Beyoğluyê vê heftiyê jî ev çalakîyên çandî û hunerî hene.

● 8.8.1996 Şomf

Konsera Koma Agirê Jîyan, saet: 18.00

● 4.8.1996 Yekşem

Konsera Kutup Yıldızı, saet: 18.30

● 9.8.1996 În

Ji NÇM'ê şaxa hunerên dîbariyê, fîlm: Roma Açık Şehir "Bajarê Vekirî Roma" Rejîsor. F. Rossellini

● 10.8.1996 Şomf, Konsera Koma Çiya, saet: 18.30

Li Zanîngeha Azad, şaxa wê ya Stenbolê jî ev konferens heye:

Girîngiya bi zimanê zikmakî perwerdehî,

Axivger Beşîr Ant, saet: 18.00

RÛDAN

Qetlîama spî: Hüseyn û Ferhat

Hüseyin Deniz

Ferhat Tepe

Heke li welatekî bindestî û mêtîngeriya kedê hebe pêwîst e mirov li hemberî wan têkoşînê bide. Pir cureyên têkoşînê hene; mirov bi çeka xwe têdikoşe, mirov bi pênûsa xwe têdikoşe û mirov her tiştî di de ber çavê xwe wekî Hüseyin Deniz û Ferhat Tepe. Lê ev jî neyê jibîrîkirin ku mirinek bi sedan têkoşer diafirîne.

Li Kurdistanê rojnamevanî, nûçevanî li tu derê dinyayê di bin weşetêke wisa mezin de nîn e. Heke hûn rojnamevan an jî nûçevan bin, hûn li Kurdistanê ancax bi destûra dewletê dikarin agahî û nûçeyên xwe bidine weşandin, berevajiyê vê yekê ji bo we mirin e. Hüseyin, Ferhat û bi dehan rojnamevan û nûçevanên kurd û yên demokrat di bin qedexeyan de, di bin tehdîtan de ji bo gelê xwe ev wezîfe dianîn cih.

Wekî tê zanîn di salên 1970'an de gerilayê Filistinî ji bo ku pêkûtiya Îsraîlê ji ser wan rabe û bibine xwedî dewleta xwe, livbaziyan wekî revandina rojnamevan an jî mîsyoneran pêk dianîn, lê belê heta ku hin maf bi dest nexistana ew bernedidan û nedikuştin.

Ferhat roja 28'ê tîrmeha 1993'an li Bilîsê tê revandin, hin kesên ku xwe wekî bi rêxistineke nû nişan didin û daxwazên ku malbata wî nikaribe di demeke kurt de bîne cih, dikin. Ev rêxistin bi vî navî xwe dide nasîn "Tugaya İntiqamê ya Osmanî û Tirkan". Milyarek pere, hin tûrîstên fransî ku di destê PKK'ê de bûn û tevî girtina DEP'a li Bilîsê.

Dewletê xwest ku tiştekî bi vî rengî bike, lê bi

kuştina Ferhat ev qetilkarî li stûyê xwe bar kir. Di ser kuştina Ferhat re sê sal borî, çî malbata Ferhat, çî ebûqatên rojnameya Özgür Gündemê ji bo qetilkirina Ferhat bê ronîkirin, serî li rayedarên dewletê xistin lê tu encam jê nestandin.

Kuştina Hüseyin Deniz jî bi awayekî eşkere hate kirin. Hüseyin berî ku bê kuştin, diyar kiribû ku du kesên bi navê Mehmet Kaya û Mehmet Gül wî tehdît dikin. Roja 9'ê gelawêjê ew kesên ku wî tehdît dikirin ew li Serê Kaniya Ruhayê birîndar kirin. Piştî 48 saetan jî li Nexweşxaneyê Amedê çû ser heqîya xwe.

Hüseyin nivîskarê rojnameya Welat bû jî, nêzîkî sih nivîsê wî bi navê Hüseyin Deniz û Dicle Fîrat hatine weşandin. Nivîsên wî piranî li ser folklor, danasîna pirtûk û zimanê kurdî bûn. Kesên ku Hüseyin kuştin hatibûn dîtî û eşkalê wan jî, ji aliyê dewletê ve di hate zanîn, lê nehatin girtin û darizandin.

Heta wê demê dewletê hebûna Hizbûlahê înkâr dikir, lê piştî kuştina Hüseyin bi devê xwe qebûl kir û pêwîst nedît ku wan kesan bigire û bidarizîne.

Revandin û kuştina Ferhat jî, hin rêxistinên ku bi destê dewletê kar dikin derxiste holê.

Qetlîameke spî hate kirin. Cendekê Ferhat roja 4'ê gelawêjê li Elezîzê li devê Gola Hezarê hate dîtî.

Wezîfeya Hüseyin û Ferhat jî wekî ya her rojnamevan û nûçevanî bû. Lê nehiştin ew vê peywira xwe bînine cih.

METİN AKSOY

TÎŞK

SÎRWAN REHÎM

Goranî Kon

Civatî kurd be siruşt kirasî awdamanî bezm û rezim, beyt û balore, helbest û sitranî be bala birawe.. Bo na? serbarî ewey le demî xoşî, şadî û şahî da, goranî û awaz bala bala dest in û dilaramî be roh û can debexşin, herwesa le katî şîn û taziye barîş da, lawandinewe û sikalakanman hewa û rezmekî xoş awaz werdegrin û seburî be dil û derunî mirov deden.

Mirovî kurd ciya lewey siruştî xak û niştîmaneyê harî karêkî gewreyetî lew mijare da, herweha dewruberekeşî keş û hewayekî aheng asay bo deafîrîn.. Egerçî le rojî emroman da û le sayey pêşveçûne be lez û bezekanî zanistî hawdemewe, dayikanî kurd destîyan le laylaye û goranî wîtin bo zarokaniyan berdawe, belam zorîney ew dayikane bo xoyan be laylaye, helbest û goranî dayikî mîhrebani kurd goşkirawin û neway ew denge awêtey xwênayan buwe. Dayikî azîz be dem laylaye û goranî kurdîyewe ta beyan rayjendûn û be şîley hêro û gulawî balorey kurdewarî firçikî dawin.

Samanî hunerî goranî konman ew xermane be pît û berekete le xo da dexemlênê, ke le bîrkirdin û piştî tîkirdinî ziyânî gewre be êstay û sibeynêy bizavî hunerî be taybetî û be sercem dinyay roşinbîrîman be giştî dedat.

To were pêkewe tenha yek awir lew samane bideynewe, yek awir û tîjtêperanêş ewsa bo xot serpişkî ra derbirîn be:

Sarî giranî çî nema le emparê / Dandok û rûn û sawar birdiyan zexîreyê sarê / Mer û beranyan birdin, bizin be xo û be karê / Meyit û mirdiyan zor bû giştîyan firêda çarê. Eme nimûneyekî hîlbestî heyran bû ke diyare min be bê hîç destkariyek nûsîwmetewe. Emanêş dî gûle nimûney tîrî ew baxçeyan:

Çawêkim dêşê, çawêkim tene / Dengî nenas dê lem Kurdistanê.

Ew kêwe berze, ew tem le bine / Ewe tem niye, henasey min e.

Aşkiraye ke le naw zimanî ême û be zarawe coraw-corekanman be hezaran nimûney lem çeşne hen û wekû zor şitî tirman bê naz û bê xizmetin û kes niye destî bûjanewe û parastin be kakolîyan da bihênê.

Diyare em razey min rûy le aşna û roşnayane le her kwêyekî Kurdistan hen, bo ewey qolî kar û xebatî lê helmalin û le pênanawî ew mijare girînge da karêkî be derbest bikrê. Ê diyarişe karî wa ta zûtîr bikrê be sûdîr û çatîr e.

Qencî û neqencî

Dibêjin du kes hebûne, yekî got ku qencî çêtir e, yê din jî got ku neqencî çêtir e.

Gotin hev ku biçin cem yekî zana û aqilmend bipirsin. Ketin rê, qederekê çûn Şeytên xwe kir rengê alimekî mezin û hat pêşiya wan, got:

– Hûnê çi bikin, bi ku ve herin?

Gotine ku li yekî wekî wî digerin, pirseke wan heye. Van her du zilaman mesele jê re gotin û jê pirsîn:

– Ka tu çi dibêjî?

Wî jî got:

– Wele neqencî çêtir e.

Ê neqenc got:

– Qenco, vêca min negot neqencî çêtir e? Wele ezê çavê te derînim. Ma çi bikim, me şert girêdabû.

Rabû çavê wî yê rastê derxist, kir bêrika wî ya çepê û çavê çepê kir bêrika rastê. Ê qencîxwaz jî perîşan bû û çû qederekê meşiya. Li şikeftê rast hat, wî jî got:

– Wele ezê ji xwe re îşev di vê şikeftê de razêm, ma çi bikim heta sibehê Xwedê kerîm e.

Tu nabêjî ew şikeft cihê civîna şeytan e. Bû şev, şeytan tev li bertifka xwe civîyan û bûyerên ku di rojê de kirine wê ji hev re bibêjin. Yekî got:

– Êê... me çi dît îro, kê çi kir, ji me re bibêjin?

Yekî got:

– Wele min îro du heb berdane hev.

Yekî got:

– Min îro dilê yekî li yekê xera kir.

Her yekî tiştê got, ê mezin got:

– Wele ez îro zehf negeriyam, lê min tiştê kir baş kir.

Ên din jê pirsîn bê çi kiriye. Got:

– Wele ez çûm vê jora hanê, min dît du kes ji wê de tîn. Min got hûn kî ne hûn pirsî çi dikin. Gotin wele em li alimekî, li meleyekî digerin da ku ji me re bibêje ka qencî çêtir e, yan neqencî pir çêtir e. Min gote wan ku neqencî pir çêtir e. Rabû Neqenco çavên Qenco derxistin. Yê rastê kir bêrika çepê û yê çepê kir bêrika rastê.

Qenco di paşya şikeftê de guhdariya wan dikir. Vêga yekî gote yê mezin:

– Vêca dermanê başkirina çavên Qenco çi ye?

Ê wilo kirî got: “Wê çavê bêrika rastê piçek ji vê xweliya li ber me lê bixe û bixe çavê çepê, yê din jî wilo, wê sax be.”

Qenco di paş şikeftê de ji xwe re “Mala Xwedê ava be, wele qencî winda nabe” got.

Yekî got: “Pira Cizîrê jî her roj çêdikin û heta êvarê xwe nagire dikeve.”

Yekî got: “Ma derman çi ye?”

Got: “Mirişkeke reş e, bənîşan e. Li serê şerjê bikin temam e.”

Qenco dîsa di ber xwe re “Mala Xwedê, ava be, wele ezê bi qenciya xwe bibim mihendis ji” got.

Yekî got: “Qîza mîr jî laşê wê di pîrz û palan de maye. Ma dermanê wê çi ye?”

Yekî din got:

– Mejiyê seyê (kûçik) filan kesê ye.

Qenco di paşya şikeftê de ji xwe re got: Mala Xwedê ava be, wele ezê bi qenciye, bibim hekîm jî.”

Şeytan li xebardana xwe dewam kirin. Yekî got: “Wele min îro xezîneyek di filan derê de veşart.”

Qenco jî wê derê nas dike. Qenco ji xwe re ma di paşya şikeftê de heta sibehê, şeytan derketin derve ku feşadiya xwe dewam bikin. Qenco jî hêdî hêdî xwe gihande ba tifika wan û çawa ku şeytên gotibû, çavên xwe çêkirin û berê xwe da xezîneyê; xezîne derxist çû ba wî şivanê ku şeytan behsa kûçikê wî kiribû. Got:

– Şivano, vî seyê hanê bide min.

Şivan got: “Ez seyê xwe nadim te”

Gotê: “Te çiqas mal bivê ezê bidime te.”

Wî jî rabû seyê xwe firot Qenco. Qenco seyê xwe kuşt û çû ba karmendê Pira Cizîrê, got:

– Hûn zanin çawa çêkin, hûnê pira xwe ava bikin, wê xwe bigire?

Gotin: “De ka bibêje keçeloko, me mihendîsek nehiştîye, pê dernexistine. Hema tu jî ya xwe bibêje, emê wê jî biceribînin.”

Got: “Mirişkeke reş a bənîşan li ser Şerjê bikin, li gorî min êdî nakeve.”

Li ser vê xebardana wî pê kenîyan. Qenco dewam kir: “Nekenin, çêkin ku çênebû pişt re bikenin.”

Yekî got: “De hema wê jî emê çêkin, ma ne her roj em lingê pirê fireh dikin û teng dikin û bi pêş ve didin û bi paş ve didin? Hema emê gotina keçelo jî ji dilê xwe derêxin.”

Mirişkeke reş tînin li ser pirê şerjê

dikin, êdî pir nakeve.

Qenco ber bi qesra mîr ve diçe, dibêje:

– Ez hekîm im; hekîmê pîrz û palan im.

Gotin:

– Pa ne hekîmek nema ku keça mîr nîşî wî nekirin. De bila keçelok jî hekîmiya xwe lê bikê.

Mîr got:

– Keçelok, bi soza Xwedê eger tu keça min baş tedawî bikî û sax bibe, bila ji te re be.

Qenco bi gotina mîr qayil bû. Ji mîr re got:

– Here xweşik serê wê bişo û bîne ba min. Ezê derman bikim.

Dema xweşik serê wê dişon û tînin ba keçelok, mejiyê se xweşik tê dan. Keçik pêçan du rojan ma di nava wî mejî de. Gava derxistin, bû wekî zîv.

Mîr got:

– Wele te qîzîk li xwe helal kir.

Rabû li koşekî bajêr qesrek ji xwe re ava kir û keça mîr xistê û xwediyê qenciye gihîşte qencîna xwe.

Em bîn ser çîroka Neqenco. Rojekê Neqenco berger bûye ji xwe re parsê dike. Rastî qesra Qenco tê. Qenco wî di pencerê re dibîne wî nas dike, gazî wî dike. Wî tînin jorê. Xwarinekê didiyê û jê dixwaze ku ji wan re bipeyive.

Neqenco:

– Wele ma ez çi bibêjim, min mala xwe carekê xera kiriye, ez û yekî din ketin nîqaşê, min got neqencî baş e, wî got qencî baş e. Me got emê herine ba alimekî. Em çûn, di rê de em rastî alimekî hatin, me pirs kir, got neqencî baş e, min rabû mala xwe xera kir her du çavên wî derxistin

Qenco:

– Ew ez im.

Çîroka xwe ji serî heta binî jê re got. Neqenco “Ez jî wilo bikim”, got û rabû berê xwe da wê şikeftê, ka ew jî nabe mihendis û hekîm, xwediyê zêran.

Çû li paşya şikeftê xwe pehn kir, bû êvar şeytan tev hatin dîsa dest bi bûyerê ku nava rojê rastî wan hatine kirin. Yekî “Pira Cizîrê xwe nedigirt, wa ye çêbûye” got, yekî “Qîza mîr jî dibêjin sax bû”, yê din “Xezîneya min jî hinan ji wir derxistiye. Wê rojê me behsa wan kir, belkî hin tez dengê me bihistibin. Ka em li paşya şikeftê bigerin, eger hinan dengê me kiribe, niha her roj tê.”

Rabûn her yekî bizotek agir girtin destê xwe û bi paşya şikeftê ketin, yekî wiha nêrî, ku laşekî mêran xwe di wî erdî re dirêj kiriye, gotin “Bi Xwedê ev e yê ku li me guhdarî kiriye.” Her yekî bizotekî di laşê wî re kirin û ew kuştin. Bi vî awayî Neqenco gihîşte neqenciya xwe çawa ku Qencî jî gihîştibû qenciya xwe.

Pariyek rastî / Dağdakiler

Weşanxaneya Metis li ser rêza Siyahbeyaz (reşûspî) pirtûkeke nû weşand, bi sernavê "Dağdakiler/Bagok'tan Gabar'a 26 Gün". Ev pirtûk bi destê rojnamevan Kadri Gürsel hatiye nivîsandin. Kadri Gürsel mijara pirtûkê ji jiyana xwe derxistiye. Gürsel, du sal bû ku di ajansa fransi AFP'ê de dixebitî. Hevalê wî Fatih Sarıbaş jî wênevanê ajansa İngiltereyê ya

Bi ya min nivîskar Kadri Gürsel di sê xalî de tengezar e. Yek ji wan ev e ku ew jî wekî hemû endamên civaka tirk, însanên kurd û hêzên kurdan ên çekdar nas nakin. Ji psikolojiya gelê me û ji şervantiyê fêmkirin, di demeke kurt de tiştekî ne hêsan e.

bi nav û deng Reuters'ê bû. Gürsel heya ku ev pirtûk amade nekiribû hê jî rojnamevan bû.

Di meha rêşemîya 1995'an de artêşa tirk, bi navê "Çelik Harekatı" operasyonê li Başûr pêk anî. Di wê operasyonê de li gorî agahiyan 50.000 leşker û gelek jî cerdevan cih girtin. Çapemenî di vê bûyerê de nêzikî 12 rojan tu tiştek nenivîsî; ji ber ku rayedarên operasyonê nehiştibûn. Gava ku di dawiya 12 rojan de êdî biryara qedexekirinê rakirin, Gürsel û nûnerên çapemeniyên din çûbûn Başûr. Dûv re zivirîn û di dersinorê Xabûrê re ketin hundir. Gürsel û Sarıbaş bi hev re ne.

Di dema zivirînê de, di navbera Silopî û Amedê de rê tê birîn; pişt re jî dikevin destê gerilayan. Piştî 26 rojan di 25'ê avrêlê de tîn berdan. Niha ev pirtûk, encama wan rojan e. Û bi kedeke mezin hatiye amadekirin, li gori min jî gelekî balkêş e. Balkêşiya wê bi du

awayî divê bê dîtin.

A yekemîn: Niha dozdeh sal e ku li welatê me şerekî qirêj berdeham e. Di nav van salan de nêzi 30.000 kes hatine kuştin, lê belê li ser vî şerî jî aliyê berhemana ve (an jî aliyê nivîskî ve an jî jî aliyê dîtbariyê ve) pir hindik tişt hatine amadekirin.

A duyemîn: Ji derveyî kurdan bi çavê demokratîk li ser vî problemê zêde kes ranewestiyê. Gürsel di vir de, di xaleke girîng de cih distîne. Ji ber ku ew kes tirk e. Berhem, bi vî rengî ku bê dîtin ji her alî ve baştir e.

Dibe ku xwendekarên kurd ji hin tiştan aciz bibin, lê belê divê bê zanîn ku, tu kes ne mecbûr e ku her tiştî li gorî dilê me binivîsîne; jixwe îmkân jî nîn e. Gere mirov ji tengasiyan fêmkir.

Bi ya min nivîskar Kadri Gürsel di sê xalî de tengezar e. Ji wan a yekemîn: Ew kes jî wekî hemû endamên civaka tirk, însanên kurd û hêzên kurdan ên

çekdar nas nakin. Ji psikolojiya gelê me û ji şervantiyê fêmkirin, di demeke kurt de tiştekî ne hêsan e. A duyemîn jî; nivîskar an jî tesîra perwerdebûna xwe, an jî li gorî rewşa xwe difikire ku hin tişt wê neyên nivîsandin. Jixwe qanûnên îro jî ne musaît e. Ku bê nivîsandin bêguman hin tiştên ne xweş wê werin serê wî. Dudiliya wî jî ji vî yekê ye. A sêyemîn jî; hin tiştên ku hatine gotin jî rast in. Lê însanên me divê di tespîtkirina kêmasiyên me de neqehire. Ev rastî ne. Gava ku mirov ji vî yekê re dîlşikestî bû, pêşveçûn gelekî zor e.

Bi kurtasî çavdêriya min ev e ku, mirov dikare gelek tişt jê derxe. Jixwe kesên eleqedar gelek wisa jî bikin. Heta ku mirov bi awayekî analîtîk nefikire tu encamên baş jê dernaxe. Gere mirov bêhîs nebe, ev rast e; lê belê hîs jî divê zêde nekeve pêşiya mantiqê. Ji ber ku jiyana bi zagonên aqil dom dîke. Hin caran bêaqilî bi ser bikeve jî. Pirtûka Kadri Gürsel jî bona şiyarbûna gelê tirk pêwîst e. Divê berhemên bi vî rengî her tim zêde bin.

DAĞDAKILER/
Bagok'tan Gabar'a 26 Gün
Kadri Gürsel
Metis Güncel/Siyahbeyaz, 167 rûpel
DÜZGÜN DENİZ

DAĞDAKILER

BAGOKTAN GABAR'A 26 GÜN

Kadri Gürsel

siyahbeyaz
METIS GÜNCEL

Refah û sîstema derewan...

A. MELİK FIRAT

Rojekê ez li mala dostekî xwe rastî İlhan Selçuk hatim. Min jê re "Hinekî mirov zen dikin ku tu marksîst î, lê tu kemalîst î; çer te wisa dizanin?" got. Wî li min veşand û got: "Çawa ku di dîne îslamê de mezhep û terîqat hene, di kemalîzmê de jî mezhep û terîqat hene. Yanê liberalê kemalîzmê hene, dîndar, mûhafezekar, marksîst û sosyal demokratên kemalîzmê jî hene. Ez bi xwe jî çepgîrekî kemalîst im."

Di vî welatî de her tişt li ser derewan hatiye avakirin: Cumhuriyet, demokrasi, hurriyet... Hemû derew in. Ji peyvê naborin, vala ne... Rêxistin û partiyên siyasî hene, lê tu li kîjan partiyê binihêrî, tev bi prensîb û încilabên kemalîzmê sond dixwin. Çawa ku yekî misilmanamentûbîlahî bixwin, ew jî bi serê Atatürk sond dixwin û bi xwedêtiya wî jî bawer in; dibêjin ew nemiriye!

Yanê wekî gelek tiştan, partiyên vî welatî jî şeklî ne... Îro di meydana siyaseta Tirkiyeyê de kemalîzm hukimran e; ne liberal, ne marksîst, ne sosyal demokrat, ne jî mûhafezekar û dîndar hene; giş bi kemalîzmê sond dixwin...

Hinek marksîst û zêdetir jî ateîstên kemalîzmê, digotin ev partî şerîetê dixwaze. Refahê çî bigota jê bawer nedikirin. Digotin ev teqîye dike, her çîqas bibêje ku kemalîst im jî,

misilman e, şerîetxwaz e... Lê derewan dikin. Li ser vî yekê çepgîrekî tirkan tespîteke rast kiribû:

"Refah ne ku ji bo me, ji bo marksîst û kemalîstan, lê ji bo misilmanan teqîye dike; misilmanan dixapîne. Di esasê xwe de, ew jî ji me ye, mûxalîfên rejîmê dixê bin kontrolê..."

Refah bi xwe dibêje: "Na! Ez bi Atatürk bawer im, şaxekê vî sîstemê me, ku Atatürk li heyatê bûya wê di partiya me de cih bigirta."

Xwe bi vî awayî diparêze, lê jî aliyê din ve jî jî xelkê dîndar re "Em misilmaniyê tînin, ev nîzam, nîzama kufrê ye!", dibêjin. Xelkê ku bi misilmaniyê bawer in, wer îkna dikin.

Ji ber ku Refah ne îktîdar bû, ew gotin tev di şilotiye de diman. Rastiya wê nedihat zanîn. Lê ji niha û bi şûn de zêde qisekirin ne lazim e. Ew îktîdar e. Heke gotinên xwe, waedên xwe bi cih bîne, wê gotina wan kesên ku digotin "Refah doza misilmaniyê dike" rast derkeve. Îca ev partiyên din li îktîdarê çî dikin, ew jî wan bike; sabit dibe ku ew jî partiyeye kemalîst e, partiyeye sîstemê ye. Misilmanan dixapîne, wan di bin bandora xwe de ferxes dike, dixesîne û teslîmê kemalîzmê dike...

Dibe ku Erbakan di dawiyê de bibêje:

"Wele min dixwest bikim, lê nehiştin!"

Heke vî meseleyê xelas bike; her kes ê dibêje. Yê ku mirov dikuje jî "Min nedixwest, yê ku hate kuştin ez mecbûr kirim!" dibêje; yê ku dizî dike "îhtiyaciya min hebû" dibêje; yê ku here tecawîzê irzê yekê bike, dibêje: "Qisûra min tune, wê wer kir..."

Nihayeta vî mantiqê tune; mazeret xelas nabin... Di sîstema îlahî de jî, di sîstema beşerî de jî îtibara van mazeretan qet tune ye. Partî jî bo çî çêdibe? Hedefa xwe îlan dike, dibêje ku ez hatim îktîdarê, van dikim... îcar wexta ku

bibe îktîdar jî, bibêje ez nikarim, bila nebe îktîdar.

Wekî din jî, qenaeta min ew e ku Erbakan ji her kesî zêdetir ji bo malê dinyayê teşne ye, tî ye... Ji bo xwarin û vexwarin, wergirtin û koşk û vilayan dev vekirî ye... Xwedî îhtiraseke ecêb e. Îcar mirovên ku ji bo însanên, ji bona xweşiya însanên, ji bona seadeta wan, ji bo ku mexdûr û birçî û belengaz tune bin xebat bike, divê ewil di nefsa xwe de tethîq bike. Ku ew bi xwe di nav kêf û seyrane de, di nav zêr û pereyan de asûde bijî; ev dibe dirûti, rûşî û minafîqî... Yê ku bibêje diziyê nekin, gerek e ew bi xwe diziyê neke. Jineke ku bêîfret be, bêîfretiyê tenkît bike, çênabe... qîmeta wê tune ye.

Çî îlahî û çî beşerî, di nav alema dinyayê de hinek qayde û prensîp hatine danîn. Însan ji sînorên van qanûnan nabore. Yên ku biborin û ji xwe re mazeret bibînin, kes nikare bi wan re mînaqeseya tiştekî bike. Îro ilmê felsefeyê pîvana aqilê însan e. Filozof hene, lê di muqabilê wan de jî sofîst hene; ew jî safsete dikin. Yanê di zahir de, sofîst jî wekî filozofan dixuyin; tu zen dikî ku ew jî netîceyan derdixin, lakin her tiştî li hev diqelîbînin, safseta dikin. Îcar heratekî ku tê de siyaseta rast bi cih nebe, sofîstê wê zêde dibin.

Di nav welatê tirkan de yên ku derew dikin, dibêjin: "Min siyaseta kir..." Derew, ji xwe re kirine siyaseta. Ji ber vî yekê jî, li vî welatî ajotina siyaseta zor e.

Ez naxwazim zêde li ser Refahê bisekinim. Di heqê wan de qenaeta min bîst sal berê çêbûye. Lê ji ber yên ku hikum di destê wan de bûn, ji Refahê bêhtir xedar bûn, me ji bona wan tiştek nedigot. Lê îro bûne îktîdar, em tev wê bi hev re bibînin ku ji çî qumaşî ne...

Ê kurê kerê nêr e ha!

Wekî tê zanîn heta salên 1970'an ji gundiyan Kurdistanî kêman kesan bi zimanê tirkî dizanibû. Li ser riyên ku dikevine bajarê Kurdistanê jî her tim leşkeran lêgerîn û lêpirsîn dikirin, kî biçûya bajêr jê dipirsîn ka bi ku de diçe, çima diçe û hwd.

Rojekê yekî gundî kerê xwe dibê bajêr da ku wê bifiroşe. Dema ku nêzîkî bajêr dibê leşker pêşî lê digirin jê dipirsîn:

- Nereye? (Tu diçî ku?)
- Gundî wisa fêman dîke ku cinsiyeta kerê wî dipirsîn. Dibêje:
- Nêr e, ezê bibim bifiroşim.
- Leşker hêrs dibê car din dipirse:
- Nereye?
- Gundî dîsa bersiv didê:
- Weleh nêr e.

Leşker bêhtir hêrs dibê şimaqek, dudo li gundî dixê. Gundî jî hêrs dibê hema bi destê leşker digire, dibê nava lingê kerê û dibêje:

- Aha tu ji min bawer nakî bi xwe lê binihêre. Kurê kerê ez ji te re dibêjim nêr e, tu dîsa fêman nakî?

Çep rast

Dema beriya 12'ê rezberê li her derê çepgirî û rastgirî hebû. Li her bajarî, herêma çepgirî cihê bû, yê rastgirî jî cihê. Tu kesê çepgirî nikaribû bike-ta herêma rastgirî û tu rastgirî jî nikaribû bike-ta herêma çepgirî.

Gundiyeke kal diçe bajêr, dibê ku li serê rê hin ciwan sekinîne. Dema nêzîkî wan dibê, silavekê dide wan ku ji wan bibore. Ciwan jê dipirsîn: "Xalo tu çepgirî an rastgirî?"

Kal ditirse, difikire, ji xwe re dibêje "Ez bibêjim ez çepgirî im lê ku ew rast-

gir bin, ez bibêjim ez rastgirî im îcar ew çepgirî bin ezê dîsa lêdan bixwim. Ezê hema milê xwe yê çepê rakim bibêjim rast, milê xwe yê rastê bilind bikim bibêjim çep; belkî ez xwe wisa xelas bikim."

Milên xwe radike û dibêje: "Çep, rast."

Ciwan dibêjin: "Xalo ma milê xwe yê çepê tu bilind dikî dibêjî rast, tu milê xwe yê rastê bilind dikî dibêjî çep."

Kal hema bersiv dide wan: "Lawo wele milê min jî nizanin çep çi ye, rast çi ye?"

Laçî bene laçî sene

Wekî tê zanîn li Kurdistanê dema ku li gundekî dawet, govend hebe, jî endamên malê çiças mirov hebin giştik diçine govendê.

Dîsa rojekê li gundekî Serhedê dawet heye, jî mala Hesoyê tu kes nemaye çûne dawetê.

Êvarê Hesoyê tê malê dibê ku tu kes tune li malê û golikên wan jî nehatine.

Wekî dînan dikeve nava gund li jina xwe digere. Dibê ku li dawetê ketiye serê govendê, stranên dibêje û vedigerîne.

Hesoyê şerm dîke ku jina xwe jî nava dawetê derxe. Ew jî diçe dikeve serê govendê; dest pê dîke ji ber xwe stranên derewîn dibêje:

Laçî bene laçî sene
Golikên gund giştik yê me ne
Jina wî jî lê vedigerîne:
Laçî bene laçî sene
Ez dizanim li malê lêdan hene"

BERHEVKAR:
M. AGIRÎ

XELAT...

Q	K	T	A	S
M	R	B	Z	L
R	A	D	E	L
D	A	S	M	A
N	E	N	A	N
H	R	D	O	E
P	P	A	L	A
S	E	D	R	M
A	N	D	B	E

Bersiva Xaçepirsê (25)

Xaçepirsya me bixelat e. Di 15 rojan de çî bersiv bigihîjin me, emê wan binirxînin û bi rîya pişkê li 10 kesan belav bikin.

Xelata hejmarê me ya 27'an kitêba Suzan Samancı "Barjarê Mirinê" ye.

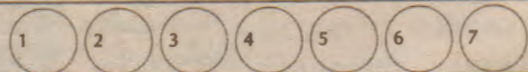
Jêrenot:
Ji bo ku bersiva we bê nirxandin, divê hûn "Peyva Veşarî" di nava qutiyên li bin xaçepirsê de binivîsin û tevî adresa xwe ji me re bişînin.

Kesên ku xelata xaçepirsya 25'an, kitêba Medenî Ferho "Berxwedan Jiyanê" qezenc kirine: Muhammet Şah/Batman, Erdal Batum/D.Bakir, Abdullah Seziş/Van, Remzi Kolhanlı/Urfa, Aydın Karahan/Kızıltepe, Kadir Öztürk/Istanbul, Burhan Babaoğlu/Bartın, Özgür Halk/Ankara, Azad Jiyan/Ankara, Abdullah Jiyan/Antep

XAÇEPIRSA BIXELAT (27)

Rojnamevanekî şehîd (wêne)	Geometrî	Mam	Karvanî	Sembola Osmiyûmê Navekî jînan	Madeyeke kîmyevî
Paşverû	Cinavkeke îşartî	Salon		3	
Cîhazeke raghandinê		6	Yekemin		Jî rêzê
Baneşanek	Bi zazakî 'av'	1	Kilam		
Yekineyê leşkerî ya dirokî			Türîkê pereyan		
Litre			Lêgerîn		4
	Dirseke		Çiçekek		
	Eko, aks		5	Sembola İridiyûmê	
Qeynax		Navek	Notayek		Îranî
Cure		Liva hewayê			
			Notayek		
			Qey		
Êriş			2		
Reşahîya li binê fraqan					
		Xerabeyên li Qersê			

PEYVA VEŞARÎ

*Partiya Refahî pîstî ku hatina ser hukumetê ji sozên xwe yê berê het bi yek vedigere...

BIRAYEMIN!
QEY TU XWE SAS KIRI...
VÎ... VÎ AÎ!

DÜRRİSK
ABDÜLKADİR İSEK

Zimanê me hebûna me ye

Zimanê di nav mirovan de wekî pîrekê ye, wekî riyekê ye, wan berbihev tîne, wan bi hev didê fêmîkirin, jiyaneke hevpar çêdike. Komên mirovan (ji yên biçûk heta yên mezin) tîne holê bi vî awayî ji civak peyda dibin.

Li ser rûyê dinyayê awa bi awa, çar bi çar ziman hene, nayê hejmartin. Her yek li gorî xwe rengintir û şîrîntir in. Ji wan zimanan yek jî zimanê kurdî ye.

Zimanê kurdî gelek dewlemend û fireh e. Di Rojhilata Navîn de, di nav zimanan de cîheke girîng digire, ji zimanên cîranan gelek di bin bandora wî de mane. Di dîrokê de ji zimanên ku xwe li piyan girtine yek jî zimanê kurdî ye. Lê belê rûmeta vî zimanê mezin ji aliye xwediyê wî ve nehatiye zanîn.

Neteweya kurd, hebûna xwe ya îro bi giranî deyndarê zimanê xwe ye. Divê em kurd vê rastiye baş bizanin. Lê îro hinek ji rewşenbîr û xwendiyên me vê rastiye baş fêm nakin an jî guh nadinê. Ev jî derbeyeke mezin li me dixê û me dide şermê.

Neteweya kurd hebûna xwe ya îro bi giranî deyndarê zimanê xwe ye. Divê em kurd vê rastiye baş bizanin. Lê îro hinek ji rewşenbîr û xwendiyên me vê rastiye baş fêm nakin an jî guh nadinê. Ev jî derbeyeke

mezin li me dixê û me dide şermê. Ev şermêke mezin e. Li dinyayê, tu neteweyê tune ku bi zimanê xwe mepeyive. Her neteweyê ji zimanê xwe hez dike û diparêze.

Gava em ji hinek hevalan dipirsin: "Hûn deq heqê zimanê kurdî de çî difikirin?" Wê çaxê bersiva me wiha tê dayîn: "Hîn wexta wî nîn e."

Ji nîrxên ku îro kurd xwîna xwe li ser dirîjînin yek jî zimanê e, mirov dikare bibêje çîhe pêşîn jî digire: Ez dîsa dibêjim, zimanê hebûna me ye, divê em vê rastiye di mejiyê xwe de bi çîh bikin.

Heke îro ne wexta wî be, emê kengê bi zimanê xwe bipeyivin? Bila zimanê me, hebûna me ji destê me neçe, em bi dest û lêpan pê bigirin û dev jê bernedin.

A. BELENGAZ

Qelsîtiyên di rojnamegeriya kurdî de

Heke ev berî dema şoreşê bûna meyê bigota gel nezan e, ne hişyar e. Lê vê gavê ev tişt nîn e, xebata neteweyî heta dawiyê xurt e, gel pir peljen û heşgir e û tédikoşe. Lê çima wekî ku li têkoşîna xwe xwedî derdikeve, li zimanê xwe jî xwedî dernakeve?

Di pêvajoya rojnamegeriya kurdî de ev nêzîkî 3-4 sal in ku rojnameyên xwerû bi kurdî tîne weşandin, mîna "Welat, Welatê Me û ya dawî Azadiya Welat." Wexta em li van weşanan mêze dikin, bi giştî em dibînin ku tu gelemşê û cudayetiyan mezin di navbera wan de çênebûne, hema hema hemû bi eynî şêklî û şîfîlê derdikevin. Tu tesîr û bandora wan li ser gel bi awayekî eşkere nehatiye dîtî, ji ber vê jî araja wan dikeve, ev jî dibe sedema ku rojname têkeve tengasiyan û bi taybetî yên aborî. Ev tiştê ku me li jor gotê wateya ku li dijî xwendin û nivîsandina bi kurdî guhnêdan û sarbûneke mezin heye.

Heke ev berî dema şoreşê bûna meyê bigota gel nezan e, ne hişyar e. Lê vê gavê ev tişt nîn e, xebata neteweyî heta dawiyê xurt e, gel pir peljen û heşgir e û tédikoşe. Lê çima wekî ku li têkoşîna xwe xwedî derdikeve, li zimanê xwe jî xwedî dernakeve?

Ev yek, qelsbûnekê di rojnamegeriya kurdî de şanî me dide. Gerek e ev qelsbûn bête dîtî. Li ser vê rewşa xerabe bête rawestî. Lêgerî û lêkolînên bi cidîyet li ser bîne çêkin, bersiva gelek pirsan

bê dayîn ka xwestek û daxwazên gel çî ne, çima rojnameyên bi kurdî naxwînin, sedema vî tiştî çî ye û hwd.

Li ser vê rewşê ez jî dixwazim li gorî zanîna xwe çend pêşniyazan pêşkêş bikim

1. Rojname bi destan jî bê belavkirin
2. Di televîzyonan de reklam bêne weşandin
3. Divê tîkîlî bî xwendevanan re bê xurtkirin
4. Nûnerên rojnameyê beşdarî hemû şahî û civînan ku çêdibin bibin, der barê zimanê kurdî de axaftîne bikin û gel teşwîkî xwendîna rojnameyê bikin.
5. Divê weşanên ku bala zatokan bikişînin bêne çêkin.
6. Heke îmkân hebin bi hevkarîya NÇM'ê dem bi dem kurs bêne lidarxistin.
7. Li gorî îmkân û derfetan alfabe ya kurdî bê belavkirin (li mal, kargehan)
8. Nameyên xwendevanan bêne weşandin, bi taybetî yên yekemîn ku tîne şandin, ev jî wan re dibe teşwîkek ku nivîsandina xwe berdewam bikin.

REMEZANÊ HÜRÎ

WELAT

Rojnameya Hefteyî
(Haftalık Gazete)

Li ser navê
Zerya Basın ve
Yayıncılık
San. Tic. Ltd. Şti. adına
Xwedî (Sahibi)
CELALETTİN YÖYLER

Gerîndeyê Weşanê
(Yayın Yönetmeni)
MEHMET GEMSİZ

Heyeta Weşanê
(Yayın Kurulu)
AYNUR BOZKURT
SAMI TAN
RAHMI BATUR

Berpîrê Karên
Nivîsaran
(Yazı İşleri Müdürü)
DÜZGÜN DENİZ

Berpîrê Saziye
(Müessese Müdürü)
TAHIR ELDİMER

NAVNIŞAN
Ayhan Işık Sok. No:23/3
Beyoğlu / İSTANBUL
TEL-FAX
(0 212)
251 90 13.

ÇAPXANE
Yeni Asya Matbaacılık
A.Ş.

BELAVKIRIN
Biryay Dağıtım
(BIRYAY)
NÜNERİTİYÊN ME
(Temsilciliklerimiz)
Nimîndeyê Giştî
yê Ewropayê:
Mazhar Günbat
Suriye: Jân Dost
Helim Yûsiv
96-321720568

Berlin:
Silêman Sîdo
49-30-69002695
Hannover:
Selim Biçûk
49-5721-81360

Munchen:
Mahmut Gergerli
49-871-670884
Bruksel:
Medeni Ferho
32-02-466037
Stockholm:
Robin Rewşen
46-8-7510564

Bonn:
Ahmet Baraçkılıç
49 228 66 62 49
Hollanda:
Remzi İlhan
312 06 32 31 28
Celle:
Wezir Saçık
49 50 52 87 36

Mirov bêyî hunerê

nikarin bijîn

Dema hê çînî û neteweyî tune bûn huner hebû. Niha çîn û netewe heye, huner dîsa heye. Ji bo wê yekê li ser huner disekinim.

Li gorî ku ez dizanim di demên dawî de herî pir tu li ser wêneyên razberan dixebitî. Ji me re wan xebatên xwe tu dikarî şîrove bikî?

– Jixwe, têgiha wêneyê ji hev cihêkirin rast e. Wêneyên razber (soyut), razberkirin, wêneyên girgîn (somut), wêneyên natûral em dikarin ji hev cihê bikin. Razberkirin di wêne de ne dûtî wêneyê natûral in û deforme bûna wêneyê natûral in. Wêneyên razber ku di xwezayê de qet şopekê nakişînin ew in.

Min di berhema xwe de tevî sazûmana şewldanê razber û girgîn bi hev re pêk anî. Şewl gava tê girtin, wêneyê razber, gava şewl vêdikeve jî razber û girgîn bi hev re xuya dikin. Ji van bingeha realist derdikevin navendê.

Di wêneyên min de ji natûralê tam veqetandin tune ne. Bi rastî gotina min ev wêne ha razber bûye ha jî girgîn bûye qet ferq nake. A girîng ew e ku hunermend çî xemgîniyê dikişîne.

Yê ku di pêşangeha te de digerin ji te pîrsekê bipirsin û bibêjin ev wêneyên te çî dibêjin, bersîva te wê çî be?

– Car caran wêneyek qet tiştêkî jî nabêje, lê belê paşengeh giştîk car caran tiştêkî dibêje. Tu rastiye bixwazî, tu bibêjî ev wêne vê dibêje ne rast e. Ji ber ku, pêşangeh giştîk tiştêkî dibêje û navê wê jî “Azadî” ye, yek wêne çî dibêje qet ne girîng e.

Hunermend îcrakar in, hunermend tim nijdevanî ne. Hunermend tiştê ku çêdikin, nabêjin ku her kes gerek e wê bizanibe û vê xemgîniyê jî nakişîne. Divê ev jî wekî qet nezanîne neyê şîrovekirin.

Kapîtalîzmê têgiha huner û hunermend dejenere kiriye?

– Pir rast e, pir xweş. Raweya hunermend? Gelekî girîng e. A niha li Tirkiyeyê ji her kesî re hunermend tê gotin. A girîng ew e ku kî ji wan re dibêje hunermend, elektronik medya dibêje hunermend.

Ji bilî bêhunermendiyê her tişt in jî. Di latînî de hunermend û pişekarî (sanaetkar) ji hev û din cihê ne. Li wê derê têgiha “artist” heye. Wekî wênevan û hunermendê wênevan, hêkeltraş û hunermendê hêkeltraş. Yê ku bi wêne re dibilîn resam in, kes nikare bibêje ku ew ne resam in, lê belê huner-

Cafer Tabak

Di sala 1956'an de li Afşîna Meraşê hatiye dinyayê û di sala 1994'an de Fakulteya Hunerên Bedew a Zankoya Hacettepe xelas kiriye. Beşdarî Pêşangeha Resîm-Heykelê ya Dewletê, DYU û hwd. bûye. Ji sala 1980'an û heta niha karê xwe di kargeha xwe de

dike. Berhemên hunermend li derveyî welat û li hundirê welat di gelek koleksiyonan de cih girtine.

mendên wênevan kî ne, ev kurtasî, sifite û tek kîjan e, kî tiştêkî orjînal çêke, ew hunermend e.

Li gorî te di berhema hunerekê de neteweyî û çînî çer girêdayî ne?

– Ez wiha raman dikim, gerek e çîna huner tune be. Hûnê bibêjin, çîn îro huner naxebitînin, dixebitînin, lê belê çîna huner gerek e tune be, huner ji bo hemû mirovan e. Hunera neteweyekê tenê nîn e, li cihêkî kî jîn dibe ya wan giştan e. Li gorî min li cihêkî tevîhev kî jiyana xwe derbas dike, kîjan netewe dibe bila bibe çanda wekî hev, par ve dikin.

Mebesta min ji çînê perçiqandî û si-temkêş e.

– Lê binihêre, bi vî qeydeyî, hunera ku cihêkî wî nîn e şansê wî tune ku bibê hemgelî. Destpêkirîna huner an erdî nî ye yan jî neteweyî ye.

Ji çanda mirovan derketina huner dijwar e, gava jî çanda mirov huner dernekeve hemgelî nabe. Dema hê çînî û neteweyî tune bûn huner hebû. Niha çîn û netewe heye, huner dîsa heye. Ji bo wê yekê li ser huner disekinim.

Tu yekî kurd î, li ser te politikaya asimilasyonê çiqas xwe rê daye?

– Li ser min pir zêde bandora wê bû. Zimanê diya min kurmancî ye ez ne kurmancî dizanim bixwînim, ne jî dikarim rind mijûl bibim. Dema min dest bi dibistanê kir, ez bi zimanê dê mijûl dibûm. Gava min dibistan xwend û berdewam kir, min zimanê dê ji bîr kir. A niha kurmancî fêhm dikim, nikarim vegerinim. Ber re ber re em jê dût ketin, lê em tu car dev ji çanda xwe bernadin.

Tiştêkî ku tu bibêjî wekî gotina dawî?

– Erê heye. Ez dibêjim ku mirov tu car bêhunere nikare bijî. Lê yê ku dibêjin em bêhunere dijîn jî ew xwe wisa dizanin. Rûyê hunerê bi mirovan re tevîhev bûye û berî teknolojiyê û berî çînan hebûna xwe aniye meydanê.

Huner karê çandîniyê ye. Yek jî dixwazim balê bikişînim ser vê: Huner gerek e ji sloganên dût be. Slogan dikeve nav reklaman. Gava reklam armanca xwe bînin cih, rûmeta xwe wînda dikin.

HEVPEYVÎN:
EYÛP DEMİR

